

3. EDUCACIÓ⁹⁰

L'anàlisi de l'estat de l'educació no universitària i universitària a les Illes Balears, en el marc de l'Informe CES de les Illes Balears, resulta fonamental, ja que ens trobam davant un element significatiu tant des de la perspectiva del paper de l'educació en el procés de cohesió i d'articulació social de la societat de les Illes Balears, com des de la perspectiva de la influència de l'educació sobre el sistema productiu i el mercat de treball, tant des de l'òptica individual com social.

Efectivament les funcions socials de l'educació tenen a veure, per una part amb la consecució d'una política d'igualtat d'oportunitats que arribi al conjunt de la societat i que possibiliti la mobilitat a través de l'educació. Es tracta d'aconseguir una societat on el dret a l'educació no només sigui quelcom formal, sinó que el pugui exercir el conjunt de la població, independentment de la classe social, el gènere, el lloc on visqui o de l'ètnia a la qual pertanyi. La consecució d'una autèntica política d'igualtat d'oportunitats és, per altra part, el factor clau per tal de possibilitar una societat equilibrada i cohesionada en totes les dimensions i les perspectives.

Cal tenir en compte que les Illes Balears, una de les comunitats autònomes de més creixement econòmic de l'Estat i de la Unió Europea, i amb un producte interior brut del més elevats de tot l'Estat, té una de les taxes d'escolarització més baixes d'Espanya, en tot el que es refereix l'educació secundària postobligatòria, batxillerat i formació professional, i l'educació universitària. Es tracta, doncs, d'una de les grans contradiccions, dicotomies i problemes amb els quals s'ha d'enfrontar la societat de les Illes Balears del segle XXI davant els reptes que té plantejats de competitivitat econòmica, de cohesió social, d'integració de la immigració o dels diversos fenòmens socials, culturals i econòmics emergents.

Resulta per tant impossible la consecució per a les Illes Balears d'una societat cohesionada, competent, competitiva, integrada, amb capacitat de resposta davant els nous

⁹⁰Per a la redacció d'aquest apartat s'ha utilitzat la següent bibliografia:

Direcció General de Planificació i Centres. (2002). Oferta educativa a les Illes Balears curs 2002/2003. Palma: Govern de les Illes Balears. Conselleria d'Educació i Cultura.

Fundació Encuentro (2002). *Informe España 2002*. Madrid.

Fundació Hogar del Empleado (2000). *Informe educativo 2000*. Evaluación de la LOGSE. Madrid.

Ministeri d'Educació Cultura i Esports (2001) *Estadísticas de la Educación en España 2000-2001. Datos avance*. Madrid.

Ministeri d'Educació Cultura i Esports (2002) *El sistema educativo español*. Madrid: Secretaria General Tècnica.

Orte, C., March, M.X. Ballester, L., Ferrà, P. (1997-2000) "El maltrato e intimidación entre iguales, bullying, en el medio educativo". Madrid: Direcció General d'Ensenyament Superior [Número: PB96-0192].

Sureda, B. (2001). "Ensenyament no universitari", En M. Alenyà (Dir.). *Informe econòmic i social de les Balears 2000* (pàg. 653-663) Palma de Mallorca: "SA NOSTRA", Caixa de Balears.

UIB (2002). *UIB 2001, Estadística i indicadors*. Palma. UIB.

fenòmens socials del segle XXI i equitativa, si no es fa una aposta estratègica per l'educació en tots els nivells, tant per l'educació infantil, com per la universitat, tot passant per la formació professional, el batxillerat o la formació permanent. Però aquesta aposta, que ha de partir de la iniciativa de l'Administració autonòmica i que ha de comptar fonamentalment amb el suport dels ajuntaments, necessita, de forma corresponsable, de la col·laboració de la societat civil de les Illes Balears, de les famílies, dels empresaris, dels sindicats i de les mateixes persones, amb el ben entès que l'educació ha de formar part de l'imaginari col·lectiu d'una societat que si es vol incorporar plenament al segle XXI ha de creure amb fets en l'educació.

Aquest informe sobre el sistema educatiu de les Illes Balears pretén els objectius següents:

En primer lloc fer una radiografia sobre la realitat de l'educació a la comunitat autònoma de les Illes Balears, tant en la seva dimensió universitària com no universitària, per posar de manifest aquells aspectes més significatius de l'estat educatiu de les Illes Balears. Es tracta de conèixer els trets més importants i remarcables del sistema educatiu balear que tenen una important transcendència sobre el teixit social, econòmic, cultural i professional. En segon lloc, a través d'aquesta radiografia educativa, volem fer una referència especial a aquells aspectes que tenen un important impacte sobre els processos de cohesió social i sobre la formació del capital humà. En aquest sentit, l'anàlisi d'aquests aspectes abans esmentats, ens pot ajudar a comprendre i a interpretar millor la realitat social de les Illes Balears.

En tercer lloc volem, a partir de la realització d'aquesta radiografia educativa, apuntar aquells punts del sistema educatiu que necessiten de la planificació d'una sèrie d'actuacions específiques que contribueixin no només a resoldre els problemes més importants, sinó a construir un sistema educatiu capaç de respondre als grans reptes que el segle XXI durà a les societats més desenvolupades. En aquest sentit resulta evident que les Illes Balears, com a societat capdavantera econòmicament, experimenta de forma directa els fenòmens socials que afecten cada vegada més els països del nostre entorn.

I finalment, amb aquest informe, volem contribuir perquè la societat balear sigui conscient que l'aposta per l'educació i la formació és un element fonamental per a la construcció d'un país cohesionat, equilibrat i amb capacitat de tirar endavant i resoldre els reptes, els interrogants i les incerteses d'un futur que ja és aquí.

Per a la realització d'aquest informe s'han utilitzat, a més de la bibliografia que s'hi relaciona, les dades i els informes interns de la Conselleria d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears, a través de les diverses direccions generals. Així mateix, cal fer referència a les dades de la Universitat de les Illes Balears.

El present informe està estructurat de la següent manera: a la introducció es fa una anàlisi del procés d'assumpció de les transferències educatives universitàries i no universitàries per part de la comunitat autònoma de les Illes Balears, amb un especial èmfasi als problemes derivats d'un insuficient finançament que afectà tant el sistema escolar no universitari com la Universitat de les Illes Balears, sobretot per tenir en

compte les deficiències existents fonamentalment a nivell d'infraestructures educatives. Així mateix en aquest apartat introductori es fa una descripció succinta de la tasca legislativa realitzada pel Govern de les Illes Balears en els darrers tres anys, amb l'objectiu de situar dins l'anàlisi del sistema educatiu les prioritats normatives que s'hi han desenvolupat.

Seguidament es realitza una anàlisi del sistema escolar no universitari amb referència a l'educació infantil, primària, secundària, batxillerat, formació professional i a les diverses ensenyances especials, a nivell de taxes d'escolarització, la relació entre l'escola pública i l'escola privada, les taxes de matriculació, el nombre de centres escolars per nivell i titularitat, el nombre de professors, el rendiment escolar als diferents nivells educatius, la problemàtica de la convivència als centres escolars o la relació del nombre d'estudiants procedents de la immigració que s'incorporen a les escoles de les Illes Balears, etc.

Finalment es fa una anàlisi de la realitat dels estudis universitaris a les Illes Balears centrada fonamentalment a la UIB, la qual en el qual s'analitzen diversos aspectes que ens ajuden a comprendre i a interpretar l'estat de l'educació universitària a una societat que no ha fet una aposta decidida per la formació i l'educació d'alt nivell.

3.1. LES TRANSFERÈNCIES EDUCATIVES

3.1.1. UNA COMUNITAT AUTÒNOMA AMB COMPETÈNCIES EDUCATIVES TARDANES

El 22 de febrer del 1983 –quasi sis anys després de la restauració democràtica i després de gairebé tres anys de negociacions, dificultats i renúncies autonòmiques- el Congrés de Diputats aprovà definitivament l'Estatut d'autonomia de les Illes Balears: una autonomia que va arribar a través de l'article 143 de la Constitució, i que compartí el furgó de cua del tren autonòmic amb les comunitats d'Extremadura, Madrid i Castella i Lleó. En qualsevol cas el que resulta evident és que fou la darrera de les comunitats autònomes amb llengua pròpia que va veure reconegut legalment el seu dret a l'autogovern polític.

Però, malgrat tot això, l'aprovació de l'Estatut d'autonomia del 1983 no deixava de ser un fet històric, ja que per primera vegada en un règim democràtic les Illes Balears accedien a l'autogovern, encara que fos amb un nivell inferior de poder polític, amb relació a les denominades comunitats històriques: Catalunya, País Basc, Galícia i Andalusia.

Així doncs, la promulgació i la posada en marxa de l'Estatut d'autonomia de les Illes Balears va significar la inauguració d'una nova etapa política, amb dos reptes fonamentals: per una part, el disseny d'una administració eficaç i descentralitzada, amb capacitat de donar resposta als desigs, problemes i necessitats de tots els ciutadans i de cada unes de les Illes. I per altra part, la gestió eficaç de les competències transferides i la

definició de polítiques globals i sectorials en els diversos camps, àmbits i nivells. Tot i que es considerava que la CAIB tendria les competències educatives al final de la dècada dels vuitanta, la realitat és que, per raons de caire polític -que no és el moment d'analitzar- es va haver d'esperar a la segona meitat de la dècada dels noranta perquè les Illes Balears tenguessin transferides les competències educatives universitàries i no universitàries.

Efectivament, si la transferència de la Universitat de les Illes Balears es va realitzar l'any 1996, l'acord definitiu per a la transferència de l'educació no universitària es va produir el mes de novembre del 1997, la qual cosa significa que, *de facto*, el Govern balear va poder exercir les seves competències a partir de l'any 1998, és a dir, quasi setze anys després de l'aprovació de l'Estatut d'autonomia de les Illes Balears.

Aquest retard en el procés de rebre les competències educatives ha duit, entre altres conseqüències, la impossibilitat de poder aplicar des de la mateixa comunitat autònoma de les Illes Balears la LOGSE i, per altra part, la de poder participar no només en el desenvolupament de la LRU, sinó de poder aplicar una política universitària més propera a la realitat i als problemes de la societat de les Illes Balears. Cal tenir en compte que la recepció de les transferències educatives –universitàries i no universitàries- ha significat, per a les comunitats autònomes que han tengut aquesta competència, un increment dels recursos dedicats a l'educació i, per tant, una millor resposta als problemes educatius existents a la comunitat autònoma. Aquest fet a la comunitat autònoma de les Illes Balears, amb importants dèficits educatius, ha resultat negatiu de cara a poder construir un sistema educatiu modern, suficient, de qualitat i arrelat. I el mateix cal constatar en la qüestió de la UIB, ja que per diverses raons, les inversions en infraestructures, en nous estudis i en recerca durant la dècada dels anys noranta han estat inferiors a les necessitats i a les demandes existents.

Així, doncs, aquest retard històric en la recepció de les competències educatives a les Illes Balears, no només ha significat un element de discriminació amb relació a altres comunitats autònomes, sinó també la impossibilitat de poder impulsar amb més recursos i amb més força política les polítiques educatives necessàries per a la societat de les Illes Balears.

3.1.2. UNES TRANSFERÈNCIES EDUCATIVES MAL DOTADES

Però aquest retard en la recepció de les transferències educatives no ha estat l'únic problema que ha suposat l'autogovern educatiu; efectivament un dels problemes que, si bé ja es va posar de manifest en el primer any de la recepció de les transferències, des de l'any 1999 s'ha manifestat amb tota la seva intensitat, ha estat la insuficient dotació pressupostària per a l'educació de les Illes Balears. Cal tenir en compte que la quantitat final acordada per les transferències educatives fou de 40.342.700.000 ptes.

La Conselleria d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears, a través de diverses declaracions, escrits i informes, ha posat de manifest que el desajust financer, des de

l'inici de les transferències educatives, ha estat de prop de 10.000 milions de ptes. Cal tenir en compte que a aquest insuficient finançament de l'educació no universitària, se li ha d'afegir l'existència d'una sèrie de fenòmens que qüestionen el finançament aconseguit: així ens referim a la població escolar insuficient, a la creixent immigració, a unes plantilles de professorat exigües, a instal·lacions insuficients, a la necessitat de construir nous centres educatius a les zones urbanes i turístiques de les Illes Balears.

En qualsevol cas cal tenir en compte que aquest insuficient finançament del sistema escolar de les Illes Balears resulta encara més clar si es compara amb el que han rebut les altres comunitats autònomes que varen rebre les transferències entre l'any 1998 i 1999 (La Rioja, Aragó, Cantàbria, Madrid, Múrcia, Castella i Lleó, Castella-La Manxa, Extremadura i Astúries).

Així, si analitzam diversos indicadors entre les diverses comunitats autònomes, les dades demostren la insuficiència de la transferència econòmica rebuda a les Illes Balears: quantitat transferida per habitant, nombre de centres escolar oberts, quantitat transferida per unitat-grup, nombre d'alumnes matriculats, nombre de professors, producte interior brut, etc. La mitjana de tots els indicadors demostren que les Illes Balears haurien d'haver rebut prop de 54.000 milions de ptes. Això significa que parlem d'un dèficit molt superior als 10.000 milions de ptes.

Però si el finançament de la transferència educativa no universitària fou insuficient, la transferència econòmica amb relació a la UIB també planteja problemes significatius. Ens referim al fet que si bé la transferència, d'acord amb la realitat universitària existent, fou la correcta, 4.500 milions de pessetes; si tenim en compte la manca d'implantació de noves titulacions, la manca d'inversions en edificis i altres infraestructures universitàries o l'absència d'un pla de recerca desenvolupat, ens trobam amb un dèficit significatiu que podria arribar entre inversions, noves titulacions i posada en marxa del pla de recerca, a més de 5.000 milions de ptes.

Per tant, un element clau per entendre la situació actual del sistema educatiu universitari i no universitari de les Illes Balears -juntament amb altres factors de caràcter històric, estructural, econòmic i social- és l'insuficient finançament del sistema educatiu de les Illes Balears, en uns moments que es necessiten fortes inversions en capital humà.

3.1.3. EL TREBALL LEGISLATIU DE LA COMUNITAT AUTÒNOMA DE LES ILLES BALEARS

No hi ha cap dubte que, en el marc de l'anàlisi sobre el sistema educatiu de les Illes Balears, el coneixement de la tasca realitzada en el terreny legislatiu és un element més que cal tenir en compte en el procés de conèixer la radiografia educativa de la comunitat autònoma de les Illes Balears. En el context d'aquest objectiu, i sense ser exhaustius, l'anàlisi legislativa realitzada té dos marcs inicials: per una part el treball legislatiu que s'ha realitzat des de la perspectiva universitària, i per altra part, el treball que s'ha duit a terme dins el sistema escolar no universitari. El desenvolupament d'aquesta tasca

legislativa suposa, *de facto*, la construcció d'una arquitectura legislativa que deriva, en primer lloc, de la LOGSE, per tot el que implica l'educació no universitària, i en segon lloc, de la LRU, per tot el que implica l'educació universitària. Amb tot, el que resulta evident és que l'aprovació de la LOU, a finals de l'any 2001, implicarà una normativa específica universitària que desenvolupi aquesta llei i que es durà a terme durant el curs 2002-2003. A més, la previsible aprovació de la denominada Llei de qualitat també posarà per a la propera legislatura un desenvolupament d'aquesta norma educativa.

En el marc del sistema universitari és important assenyalar l'aprovació i posada en marxa de la Llei de Consell Social de la Universitat de les Illes Balears, aprovada el mes de març del 2000, que suposa la regulació autònoma d'un òrgan de govern de la UIB, tant que element de participació de la societat dins la universitat. L'aprovació de la Llei de Consell Social i del seu reglament de funcionament fou una primera passa que posteriorment ha implicat l'existència de diversos decrets d'autoritzacions de nous estudis dins la UIB (fisioteràpia, enginyeria tècnica industrial, especialitat d'electrònica industrial, filologia anglesa, mestre en educació especial i enginyeria tècnica agrícola, especialitat hortofruticultura i jardineria), els diversos decrets de preus públics universitaris i el decret pel qual es crea l'Institut Universitari d'Investigació en Ciències de la Salut. Així mateix, s'ha d'assenyalar el decret pel qual es crea la Comissió Organitzadora de les Proves d'Accés a la Universitat, tant que organisme de coordinació entre la UIB, la Direcció General d'Universitat i el sistema educatiu no universitari a nivell de secundària i de batxillerat. Per tant, es tracta de la normativa que, tot tenint en compte l'autonomia universitària, havia de desenvolupar l'Administració autònoma universitària.

Per tant, el més important que cal assenyalar del desenvolupament legislatiu universitari és l'aprovació del Consell Social de la UIB, tant que institució fonamental de l'arquitectura universitària dependent del Govern de les Illes Balears i del Parlament balear.

En el marc del sistema no universitari cal assenyalar l'aprovació i posada en marxa de la Llei del Consell Escolar de les Illes Balears, com a organisme de participació de la comunitat educativa en el sistema escolar de la comunitat autònoma. Es tracta d'una normativa fonamental i que constitueix un element fonamental del desenvolupament de la LOGSE. No hi ha cap dubte per tant que l'aprovació del Consell Escolar de les Illes Balears, que també possibilita la creació dels consells insulars d'educació i dels consells municipals d'educació, és un factor fonamental de participació de tots els sectors educatius en el procés de construir un sistema escolar més arrelat.

Dins aquest mateix context de participació, també s'ha d'assenyalar la constitució del Consell de la Formació Professional, que integra la formació professional reglada, la formació ocupacional i la formació permanent, amb l'objectiu d'unificar esforços i de possibilitar una formació professional eficaç i d'acord amb les necessitats del sistema productiu. A més la constitució del Consell de la Formació Professional és important, no només perquè implica un treball de col·laboració de la Conselleria d'Educació i Cultura i la Conselleria de Treball, sinó que també requereix la participació dels agents

socials, empresaris i treballadors, en la definició de les línies estratègiques de la formació professional.

Des de la perspectiva de l'ordenació del sistema educatiu de les Illes Balears, s'ha de fer referència als diversos decrets que pretenen l'ordenació dels diversos nivells del sistema escolar: l'educació infantil, l'educació primària, l'educació secundària o la formació professional. En aquest mateix sentit d'ordenar el sistema escolar, cal fer referència al decret que regula la inspecció educativa dins l'àmbit no universitari i la creació de la Fundació del Conservatori Superior de Música i Dansa de les Illes Balears. Finalment, també, cal fer referència al decret que regula l'estructura i l'organització de la formació permanent del professorat de la comunitat autònoma de les Illes Balears. En un nivell més microescolar cal assenyalar l'aprovació dels reglaments orgànics de l'educació infantil, de l'educació primària i dels instituts d'educació secundària.

Des de la perspectiva de l'establiment dels currículums s'ha d'assenyalar l'aprovació dels decrets, tot i que alguns es troben al Consell Consultiu de les Illes Balears, de l'educació infantil, de l'educació primària, de l'educació secundària i del batxillerat.

Un decret que resulta important esmentar per la seva transcendència és el que fa referència al règim d'admissió d'alumnes en els centres docents sostinguts amb fons públics, ja que es tracta d'un dels instruments més importants des de la perspectiva de la relació entre l'escola pública i l'escola concertada.

Finalment caldria fer una referència important a la creació, mitjançant decrets, per una part de l'Institut de Qualificacions Professionals, que suposa una passa molt important en el procés de donar a la formació professional l'impuls necessari per a la seva consolidació, de possibilitar una major relació entre la formació professional i el mercat de treball i d'enfortir les relacions entre els tres subsistemes de la formació professional. I per altra part, de l'Institut d'Avaluació i Qualitat del Sistema Educatiu de les Illes Balears, com a entitat encarregada de conèixer els resultats del sistema educatiu de les Illes Balears i el seu nivell de qualitat.

Així doncs, cal posar de manifest que la tasca legislativa i normativa realitzada per la Conselleria d'Educació i Cultura, des de l'any 1999 fins al 2002, ha estat molt important des de la perspectiva quantitativa i, també, qualitativa.

3.2. EL SISTEMA ESCOLAR DE LES ILLES BALEARS

3.2.1. L'EDUCACIÓ INFANTIL DE 0-3 ANYS

Tot i que l'educació infantil de 0-3 anys no és un nivell obligatori ni gratuït, és evident que es tracta d'una etapa important. Així, la LOGSE defineix l'educació infantil com una etapa d'escolarització voluntària, i especifica que les diverses administracions públiques han d'assegurar una oferta de places que doni resposta a les necessitats existents; en qualsevol cas a aquesta etapa, de 0-3 anys, es necessita clarament la col·labo-

ració entre les diverses administracions, amb l'impuls de convenis entre l'Administració local, l'Administració autonòmica i la mateixa Administració central.

En qualsevol cas el que resulta evident és que ens trobam davant un nivell educatiu en el qual l'escolarització és molt irregular, on hi ha una oferta d'escolarització diversa a nivell de titularitat de centres, de característiques arquitectòniques i professional dels centres, de qualitat, de legalització, etc.; en definitiva davant una realitat educativa que no només necessita d'una ordenació legal, sinó també de la realització d'una planificació a curt, mitjan i llarg termini, en la qual hi col·laborin les diverses administracions públiques. Es tracta, per una part, de dur a terme la creació de places que possibilitin que les necessitats existents siguin cobertes, i, per l'altra, que aquests processos d'escolarització es duguin a terme en unes condicions mínimes de qualitat pedagògica i professional.

De les dades que es mostren al quadre (vegeu quadre III-41) podem extreure les següents conclusions amb relació fonamentalment a les taxes d'escolarització:

QUADRE III-41.

Educació infantil, Illes Balears. Primer cicle. Taxa d'escolarització. Curs 2000-2001

Centres, unitats, matrícula, població i taxes d'escolarització

MALLORCA

Centres	Unitats	Matrícula 0-3	Població 0-3	Taxa d'escolarització
180	474	6.678	21.140	31,59
		Matrícula 0-1	Població 0-1	Taxa d'escolarització
		796	7.389	10,77
		Matrícula 1-2	Població 1-2	Taxa d'escolarització
		2.301	7.095	32,43
		Matrícula 2-3	Població 2-3	Taxa d'escolarització
		3.581	6.656	53,80

MENORCA

Centres	Unitats	Matrícula 0-3	Població 0-3	Taxa d'escolarització
21	80	1.117	2.401	46,52
		Matrícula 0-1	Població 0-1	Taxa d'escolarització
		58	902	6,43
		Matrícula 1-2	Població 1-2	Taxa d'escolarització
		434	781	55,57
		Matrícula 2-3	Població 2-3	Taxa d'escolarització
		625	718	87,05

EIVISSA

Centres	Unitats	Matrícula 0-3	Població 0-3	Taxa d'escolarització
15	46	599	2.841	21,08
		Matrícula 0-1	Població 0-1	Taxa d'escolarització
		103	1.027	10,03
		Matrícula 1-2	Població 1-2	Taxa d'escolarització
		233	921	25,30
		Matrícula 2-3	Població 2-3	Taxa d'escolarització
		263	893	29,45

FORMENTERA

Centres	Unitats	Matrícula 0-3	Població 0-3	Taxa d'escolarització
1	1	25	146	17,12
		Matrícula 0-1	Població 0-1	Taxa d'escolarització
		0	57	0,00
		Matrícula 1-2	Població 1-2	Taxa d'escolarització
		10	51	19,61
		Matrícula 2-3	Població 2-3	Taxa d'escolarització
		15	38	39,47

ILLES BALEARS

Centres	Unitats	Matrícula 0-3	Població 0-3	Taxa d'escolarització
217	601	8.419	26.528	31,74
		Matrícula 0-1	Població 0-1	Taxa d'escolarització
		957	9.375	10,21
		Matrícula 1-2	Població 1-2	Taxa d'escolarització
		2.978	8.848	33,66
		Matrícula 2-3	Població 2-3	Taxa d'escolarització
		4.484	8.305	53,99

Font: Direcció General d'Ordenació i Innovació. Conselleria d'Educació i Cultura. Govern de les Illes Balears.

1) La taxa d'escolarització de 0-3 anys a les Illes Balears és del 31,74%, i hi destaca que entre 2-3 anys es pot dir que hi ha d'una taxa d'escolarització que supera el 50%. Amb tot, el fet que ens trobem en els diferents anys analitzats en un procés ascendent d'escolarització suposa que ens situem davant una demanda creixent, que s'ha de relacionar amb la incorporació creixent de la dona al món del treball i la necessitat de donar resposta a aquest fet mitjançant la creació de centres i unitats per a aquest nivell. Amb tot, aquest creixement de les taxes d'escolarització se sol realitzar en unes condicions no molt adequades i amb una manca de planificació clara.

2) Menorca és l'illa on la taxa d'escolarització de 0-3 anys presenta uns percentatges més alts de tota la comunitat autònoma. El fet d'arribar a un percentatge global del 46,52% suposa que ens trobem amb una diferència amb relació al conjunt de les Bale-

ars de més de 15 punts, la qual cosa denota una diferència significativa. A més entre 2 i 3 anys la taxa d'escolarització arriba gairebé al 90%, una dada important.

3) Les Pitiüses, malgrat el creixement demogràfic dels darrers anys i el procés immigratori, presenta la taxa d'escolarització més baixa de les Illes Balears, amb unes diferències que cal considerar significatives. Fins i tot Formentera té un percentatge encara inferior a la pitiüsa gran.

4) Mallorca es troba en una situació intermèdia entre Menorca i Eivissa i Formentera, amb un percentatge d'escolarització que arriba al 30%; una taxa d'escolarització semblant a la mitjana de les Illes Balears.

Per tant, de l'anàlisi d'aquestes dades podem concloure el següent: en primer lloc que hi ha diferències entre les diverses illes, la qual cosa ratifica el fet que ens trobam davant quatre realitats educatives diferents. En segon lloc cal assenyalar que, donat l'important nombre de dones incorporades al mercat de treball i el tipus d'economia estacionària, les taxes d'escolarització són encara baixes, amb tot el que aquest fet implica quant a la construcció de noves places escolars.

Tanmateix aquesta taxa d'escolarització de l'educació infantil de 0-3 anys, necessita relacionar-se amb el paper que compleixen en aquest procés la iniciativa pública i la iniciativa privada. A les Illes Balears (vegeu quadre III-42) podem extreure les següents conclusions:

QUADRE III-42.

Educació infantil, Illes Balears. Primer cicle. Cobertura de places públiques. Curs 2000-2001

MALLORCA (PALMA inclòs)

	Alumnes			Total	Població			Total	Taxa esc.			Total
	0-1a	1-2a	2-3a		0-1a	1-2a	2-3a		0-1a	1-2a	2-3a	
MALLORCA (sense PALMA)	61	462	730	1.253	3.710	3.640	3.373	10.723	1,64	12,69	21,64	11,69
PALMA	43	150	258	451	3.679	3.455	3.283	10.417	1,17	4,34	7,86	4,33
MALLORCA	104	612	988	1.704	7.389	7.095	6.656	21.140	1,41	8,63	14,84	8,06

MENORCA

	Alumnes			Total	Població			Total	Taxa esc.			Total
	0-1a	1-2a	2-3a		0-1a	1-2a	2-3a		0-1a	1-2a	2-3a	
	31	112	129	272	902	781	718	2.401	3,44	14,34	17,97	11,33

EIVISSA -FORMENTERA

	Alumnes			Total	Població			Total	Taxa esc.			Total
	0-1a	1-2a	2-3a		0-1a	1-2a	2-3a		0-1a	1-2a	2-3a	
	50	79	76	205	1.084	972	931	2.987	4,61	8,13	8,16	6,86

ILLES BALEARS

Alumnes			Total	Població			Total	Taxa esc.			Total
0-1a	1-2a	2-3a		0-1a	1-2a	2-3a		0-1a	1-2a	2-3a	
185	803	1.193	2.181	9.375	8.848	8.305	26.528	1,97	9,08	14,36	8,22

Font: Direcció General d'Ordenació i Innovació. Conselleria d'Educació i Cultura. Govern de les Illes Balears.

1) No hi ha cap dubte que les dades no poden ser més clares i explícites; el paper de l'escola pública resulta gairebé anecdòtic, ja que el percentatge d'escolarització arriba només a les Illes Balears al 8,22%, una xifra molt baixa. Així, cal assenyalar que amb aquesta dada no es fa més que posar de manifest la importància que ha tengut, té i segurament continuarà tenint l'escola privada, en els diversos nivells educatius, a les Illes Balears; una participació molt inferior a la resta de l'Estat, ja que segons la Fundació Encuentro, amb dades del Ministeri d'Educació, Cultura i Esports, del curs 98-99, el percentatge d'escola pública era del 43,8%. Les diferències són, doncs, molt significatives.

2) Tot i que les diferències no resulten gaire significatives entre les illes, s'ha d'assenyalar que Menorca presenta el percentatge més important d'escola pública i Eivissa i Formentera el més baix.

Per tant a partir d'aquestes dades i quadres podem posar de manifest tres conclusions generals fonamentals:

1) Les taxes d'escolarització resulten prou baixes a les Illes Balears, si tenim en compte la realitat demogràfica, l'estructura familiar i l'especialització turística de la nostra economia i la seva incidència en els horaris laborals.

2) El paper de la iniciativa pública educativa a les Illes Balears, resulta poc important, tot i que la iniciativa privada existent és diversa i amb característiques molt distintes.

3) Les diferències entre les diverses illes, tant pel que fa a les taxes d'escolarització com al que hi implica el paper de la iniciativa pública.

És evident que aquestes dades, i altres que per raons d'espai no utilitzam, posen de manifest la necessitat d'ordenar, planificar i finançar de forma adequada aquest nivell educatiu, no només per donar resposta a les necessitats socials i educatives de la població, sinó també per a fer possible l'autèntica igualtat d'oportunitats i el principi de l'equitat educativa.

3.2.2. EVOLUCIÓ DE L'ALUMNAT MATRICULAT EN ENSENYAMENTS NO UNIVERSITARIS

D'acord amb les dades, en valors absoluts que es mostren en el quadre (vegeu quadre III-43), podem extreure les següents conclusions, amb relació a l'evolució de l'alumnat

matriculat a diferents nivells educatius als centres educatius de les Illes Balears durant els cursos 1999-2000, 2000-2001 i 2001-2002⁹¹.

1) En termes globals i en valors absoluts, a les Illes Balears, el nombre total d'alumnes va augmentar durant el curs 2000-2001 en 2.248 alumnes respecte del curs anterior (1999-2000); tendència contrària a la presentada a la resta de l'Estat, on va presentar un balanç negatiu global per a aquest mateix període de -78.284 alumnes. Al període següent, 2000-2001 i 2001-2002 a la comunitat de les Illes Balears s'observa un balanç negatiu de -315 alumnes en valors absoluts i d'un 0,2% en termes percentuals. A la resta de l'Estat s'observa també aquesta tendència al descens de forma més important. Per tant, les Illes Balears mostren una tendència positiva amb diferències significatives amb relació a la resta de l'Estat.

2) En l'educació infantil de 3-6 anys s'ha d'assenyalar, per una part, un increment significatiu del nombre d'alumnes matriculats; cal tenir en compte que l'augment durant aquests tres cursos és de més de 2.000 alumnes, una xifra que cal considerar de molt important; aquest increment és de gairebé més del 10%. Tot i això, i malgrat no tenir totes les dades dels tres cursos a nivell de tot l'Estat, hem d'assenyalar que també s'experimenta un increment, malgrat no sigui, en principi, tan important com el de les Illes Balears.

L'escolarització d'aquest nivell educatiu, amb relació a la titularitat dels centres, presenta les següents característiques: a) En tots els cursos analitzats l'escola pública presenta unes dades i uns percentatges superiors als centres concertats i als centres privats. b) L'escolarització en centres concertats és important i a més l'evolució en aquests darrers cursos resulta prou semblant a la de l'escola pública; en aquest sentit és important assenyalar que l'educació infantil de 3-6 anys a la comunitat autònoma està concertada, la qual cosa possibilita la seva consolidació a determinats sectors socials i a determinades zones. c) L'escola privada resulta poc important i presenta una tendència molt estabilitzada des de la perspectiva de les dades d'escolarització.

3) L'educació primària a les Illes Balears presenta, en els cursos analitzats, un increment de gairebé 700 alumnes, una xifra poc important, però que demostra una tendència diferent de la que es produeix a tot l'Estat, on podem constatar una disminució progressiva dels alumnes matriculats a aquest nivell educatiu. Aquest fet s'ha de relacionar amb les tendències demogràfiques que s'observen en aquests darrers anys a les Illes Balears, amb l'entrada de població immigrada. No és, per tant, estrany que la Conselleria d'Educació i Cultura dugui a terme un important pla d'inversions educatives amb la construcció de centres, per tal de donar resposta a les necessitats de present i de futur detectades, sobretot a les zones urbanes, a les zones turístiques, a l'illa d'Eivissa i a altres indrets amb creixements importants.

⁹¹ En aquest apartat no s'analitza l'evolució de la "vella" i de la "nova" formació professional, ja que hi ha un apartat específic dedicat a aquest nivell educatiu.

L'escolarització d'aquest nivell educatiu, amb relació a la titularitat dels centres, presenta les següents característiques:

a) En tots els cursos analitzats es constata el predomini de l'escola pública, que a més incrementa el seu percentatge any rere any.

b) L'escola concertada, que té a les Illes Balears una presència important, sobretot a les zones urbanes i a les ciutats més importants, la qual cosa comença a provocar, de forma inicial, processos d'escolarització distints, segons la procedència territorial i la classe social dels pares, entre les escoles públiques i les escoles concertades.

c) L'escola privada, tot i no presentar unes taxes d'escolarització importants, té una tendència molt estable al llarg dels diversos cursos analitzats, la qual cosa resulta semblant al que passa a l'educació infantil.

4) L'educació especial, tal com es presenta al quadre (vegeu quadre III-43), es refereix fonamentalment als centres específics d'aquest nivell educatiu, ja que la política d'integració i de normalització ha fet possible que els alumnes amb determinats problemes s'integrin dins les aules dels centres educatius, sobretot a les escoles públiques. Amb tot, de les dades existents, podem assenyalar l'increment relatiu del nombre d'alumnes, amb un predomini absolut dels centres concertats. En aquest nivell educatiu l'escola pública té un paper simbòlic i l'escola privada no planteja cap tipus d'escolarització.

5) L'educació secundària obligatòria presenta, durant els cursos analitzats, una tendència evolutiva a la baixa de forma progressiva, però no de forma important i significativa, ja que la pèrdua d'alumnes és de 657, la qual cosa significa gairebé un 1,5%. Aquesta evolució negativa s'ha de relacionar amb la tendència de la baixada demogràfica que es produeix, després del boom dels anys seixanta i setanta. Amb tot, a les Illes Balears a causa de la important allau immigratòria, aquesta disminució no resulta tan significativa com al conjunt d'Espanya, on presenta una minva de prop del 5%. Per tant, la tendència és la mateixa, però els percentatges són més importants.

Tot i aquesta dada, i malgrat el fet que la majoria d'estudiants d'ESO estan matriculats a centres públics, s'ha d'assenyalar que la disminució resulta més important als centres de titularitat pública que als centres concertats. Aquest fet marca una tendència que s'ha de tenir en compte, ja que a determinades zones urbanes, determinats sectors socials comencen a fer opcions cap a aquests tipus de centre. Tot i això, el predomini de l'escolarització pública resulta clar. Als centres privats, que presenten uns percentatges molt baixos, també hi ha una certa disminució, però amb una tendència a l'estabilitat. A nivell estatal, les tendències resulten semblants; és a dir, predomini de l'escolarització als centres públics, però més disminució també en aquest cas. Es tracta, en qualsevol cas, de tenir en compte les causes d'aquest fet, que no són importants a nivell quantitatiu, però que marquen una línia molt concreta.

6) Al batxillerat el nombre d'alumnes matriculats presenta una tendència a l'alça, però amb especificitat, ja que si bé hi ha un increment entre els cursos 1999-2000 i 2000-2001, també hi ha una disminució entre els cursos 2000-2001 i 2001-2002. Per

tant, i sense tenir una projecció per al curs 2002-2003, no resulta difícil preveure que aquesta tendència, poc important, continuarà. A més, s'ha de tenir en compte que a nivell de l'Estat, l'increment és més important; i a tot això s'ha d'afegir el fet que les Illes Balears presenten la taxa d'escolarització de batxillerat més baixa de tot l'Estat. Es tracta d'un fet que resulta prou semblant a la taxa d'estudiants universitaris matriculats a les Illes Balears, que és de les més baixes d'Espanya. Per tant l'educació postobligatòria a les Illes Balears no resulta molt important des de la perspectiva de les taxes d'escolarització. Finalment hem d'assenyalar que el nombre d'alumnes matriculats de BUP i COU presenta una tendència a la disminució, a causa de la seva desaparició amb la implantació de la LOGSE.

Amb tot, hem d'assenyalar que aquesta disminució resulta prou important a l'ensenyament públic, amb un miler d'alumnes menys, tot i que els centres públics escolaritzen la majoria de població d'aquest nivell educatiu. Però els centres concertats i privats –cal tenir en compte que el batxillerat no està en general concertat, excepció feta d'alguns centres–, tot i tenir una taxa d'escolarització baixa, presenten una tendència a l'alça en els diversos cursos analitzats. A nivell del conjunt d'Espanya, tot i ser l'escola pública majoritària, la tendència resulta cada vegada més important en favor de l'escola privada.

7) Finalment, i amb relació a les ensenyances de règim especial –que resulta un tipus d'ensenyança que agrupa música, dansa, idiomes, etc.- s'han d'assenyalar dos fets importants: per una part l'increment progressiu del nombre d'alumnes i, per l'altra, la no-existència de centres privats a les Illes Balears per a aquest tipus d'ensenyament.

De l'anàlisi de les dades sobre l'evolució de l'alumnat per illes i per nivell educatiu, durant els cursos 1999-2000, 2000-2001 i 2001-2002, podem extreure les següents conclusions (vegeu quadre III-44):

1) L'educació infantil de 3-6 anys s'incrementa any rere any a les quatre illes, sobretot a Mallorca i a Menorca.

2) L'educació primària presenta a Mallorca un increment, tot i que no resulta molt important ni en termes absoluts ni en termes relatius; a Menorca també s'incrementa, amb una tendència a l'estabilització, a les illes d'Eivissa i de Formentera l'increment també es dona, però amb unes dades no gaire significatives.

3) A l'educació secundària obligatòria podem constatar diferències entre les diverses illes, i mentre que a Mallorca, a Eivissa i a Formentera cal parlar d'una tendència clara a la baixa, malgrat sigui amb unes dades no gaire importants, a Menorca, hi ha una tendència a l'alça, malgrat les dades no siguin molt significatives.

4) Al batxillerat es produeix una disminució a les illes de Menorca, d'Eivissa i de Formentera, mentre que a Mallorca es produeix un increment. Amb tot, és a Menorca, on es constata una tendència a la disminució de forma més significativa.

5) A les ensenyances de règim especial s'ha de constatar que hi ha una tendència clara a la disminució entre els cursos 2000-2001 i 2001-2002 a cada una de les illes. Amb tot,

QUADRE III-43.

Alumnes per nivells educatius i per titularitat 1999-2000, 2000-2001, 2001-2002

	Total			Públics			Concertats			Privats		
	1999 2000	2000 2001	2001 2002	1999 2000	2000 2001	2001 2002	1999 2000	2000 2001	2001 2002	1999 2000	2000 2001	2001 2002
Educació infantil 2n cicle	23.554	24.827	25.869	14.077	14.724	15.548	8.777	9.437	9.615	700	666	706
Educació primària	55.884	56.198	56.556	32.959	33.645	34.246	21.558	21.180	20.947	1.367	1.373	1.363
Educació especial	416	471	476	-	62	66	416	409	410	-	-	-
ESO	40.256	39.759	39.599	23.285	22.798	22.786	15.832	15.831	15.728	1.139	1.130	1.085
Batxillerat	9.848	11.162	11.092	9.184	9.283	8.230	925	10.09	1.158	127	870	1.704
Cicles formatius de grau mitjà (CFGM)	3.211	2.963	3.198	2.798	2.561	2.689	413	378	460	-	24	49
Cicles formatius de grau superior (CFGS)	1.808	1.961	2.144	1.684	1.805	1.918	124	109	134	-	47	92
BUP/ COU	2.783	1.515	99	1.449	804	99	-	-	-	1334	711	-
FP2	265	143	83	13	-	-	252	143	83	-	-	-
PGS	329	417	498	293	374	451	36	43	47	-	-	-
Ensenyaments de règim especial	8.264	9.838	9.325	8.264	9.838	9.325	-	-	-	-	-	-
TOTAL	147.006	149.254	148.939	94.006	95.894	95.358	48.333	48.539	43.582	4.667	4.821	4.999

Font: Direcció General de Planificació i Centres de la Conselleria d'Educació i Cultura.

QUADRE III-44.

Alumnat matriculat per nivells educatius i per illes 1999-2000, 2000-2001, 2001-2002

		EI	EP	ESO	BATX.	CFGM*	CFGS*	BUP COU	FP	PGS	RÈGIM ESPECIAL	EE	TOTAL
MALLORCA	1999-2000	18.494	44.641	31.914	7.887	2.611	1.475	2.335	265	256	5.628	416	115.922
	2000-2001	19.712	44.879	31.469	8.765	2.417	1.607	1.228	143	322	6.977	427	117.946
	2001-2002	20.578	45.083	31.382	8.866	2.603	1.780	99	83	396	6.583	439	117.892
MENORCA	1999-2000	2.157	4.719	3.370	999	261	102	128	-	34	1.097	-	12.867
	2000-2001	2.247	4.709	3.428	968	277	124	118	-	52	952	10	12.885
	2001-2002	2.335	4.804	3.435	897	295	123	-	-	62	903	10	12.864
EIVISSA	1999-2000	2.719	6.144	4.698	1.285	329	213	320	-	39	1.393	-	17.140
	2000-2001	2.696	6.216	4.629	1.370	251	216	169	-	43	1.739	34	17.363
	2001-2002	2.763	6.278	4.557	1.282	282	227	-	-	40	1.707	26	17.162
FORMENTERA	1999-2000	184	380	234	65	10	18	-	-	-	146	-	1.037
	2000-2001	172	394	233	59	18	14	-	-	-	170	-	1.060
	2001-2002	193	391	225	47	18	14	-	-	-	132	1	1.021
TOTAL	1999-2000	23.554	55.884	40.256	10.236	3.211	1.808	2.783	265	329	8.264**	416	147.006
	2000-2001	24.827	56.198	39.759	11.162	2.963	1.961	1.515	143	417	9.838	471	149.254
	2001-2002	25.869	56.556	39.599	11.092	3.198	2.144	99	83	498	9.325	476	148.939

*No inclou l'alumnat que realitza FCT (formació en centres de treball)

** No hi figuren els no presencials ni els lliures

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de la DG de Planificació i Centres de la Conselleria d'Educació i Cultura.

el fet de ser un tipus d'ensenyament divers i en procés de consolidació, implica que aquestes anàlisis han de tenir una característica de provisionalitat.

Per tant, amb aquestes dades podem assenyalar que hi ha diferències entre cada una de les illes, però aquestes no són importants ni significatives.

Tot i que les dades del quadre (vegeu quadre III-45) complementen alguns quadres comentats, consideram necessari realitzar una sèrie de reflexions:

QUADRE III-45.

Evolutió de l'alumnat matriculat per edats (en milers) Comparació cursos 1990-91, 1999-2000, 2000-01

Edat	1990-91		1999-2000		2000-01	
	Nins	Nines	Nins	Nines	Nins	Nines
3	1.180	1.207	3.750	3.618	4.202	3.868
4	3.851	3.615	4.171	4.024	4.288	4.046
5	4.638	4.248	4.340	4.061	4.283	4.169
6	4.935	4.804	4.348	4.260	4.390	4.159
7	5.076	4.775	4.641	4.459	4.413	4.299
8	5.312	4.908	4.722	4.415	4.734	4.514
9	5.456	5.176	4.678	4.425	4.735	4.448
10	5.667	5.470	4.691	4.455	4.737	4.471
11	5.831	5.511	4.726	4.391	4.745	4.491
12	5.938	5.659	4.565	4.374	4.687	4.374
13	6.044	5.719	4.626	4.367	4.635	4.458
14	6.177	5.540	4.788	4.516	4.715	4.460
15	4.782	4.732	4.663	4.557	4.655	4.451
16	3.659	4.219	3.877	4.043	3.954	4.138
17	2.887	3.459	2.932	3.452	2.710	3.215
18	1.557	1.646	1.730	1.919	1.787	1.904
19	746	878	1.047	1.053	1.089	1.099
20 o més	1.182	1.115	1.185	1.161	1.759	1.406

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de la Direcció General de Planificació i Centres de la Conselleria d'Educació i Cultura.

1) Resulta complex fer una anàlisi, ja que hi ha oscil·lacions entre els diversos cursos i les edats que han estat analitzats. És a dir, no hi ha una línia coherent, sinó que cal constatar l'existència de pujades i baixades.

2) Si exceptuam de forma general l'edat de 3 i 4 anys i dels 16 en endavant, s'ha de tenir en compte que entre el curs 1990-91 i el curs 1999-2000 podem constatar una baixada del nombre d'alumnes matriculats.

3) També, amb excepcions, s'ha d'assenyalar que entre el 1999-2000 i el 2000-2001 es produeix un lleuger increment del nombre d'alumnes, tot i no arribar a les xifres del curs 1990-91.

4) Resulta significatiu que en els diversos cursos analitzats, es constati que entre els setze i els denou anys, hi ha més nombre de matrícula d'alumnes de sexe femení; es tracta d'unes edats incloses dins l'educació postobligatòria. Aquest fet que s'hauria d'analitzar amb més profunditat, marca una tendència sobre l'escolarització dels nins i de les nines, a nivell de batxillerat, de formació professional, de batxillerat i d'ensenyaments especials.

QUADRE III-46.

Centres docents. Classificació segons tipus, nivell educatiu i titularitat Curs 2001-2002

TIPUS DE CENTRE	TOTAL	PÚBLICS	CONCERTATS	PRIVATS
Exclusius d'educació infantil	40	15	15	10
Educació infantil i primària	198	193	5	
Educació secundària	62	54	2	6
Educació infantil, primària i secundària	79		75	4
Educació primària i secundària	8		8	
Educació especial		7	1	6
TOTAL	394	263	111	20

DISTRIBUCIÓ PER NIVELLS EDUCATIUS

Educació infantil	312	203	95	14
Educació primària	284	192	88	4
Educació especial (centres específics)	7	1	6	
ESO	157	70	83	4
Batxillerat	72	53	15	4
Cicles formatius de grau mitjà (CFGM)	45	35	7	3
Cicles formatius de grau superior (CFGGS)	33	27	2	4
COU	4	4		
Formació professional	2		2	

Font: Direcció General de Planificació i Centres de la Conselleria d'Educació i Cultura.

L'anàlisi del quadre III-46 sobre la classificació dels centres docents segons tipus, nivell educatiu i titularitat presenta, a les Illes Balears, i durant el curs 2001-2002, les següents característiques:

1) Tot i que no hem utilitzat cap quadre evolutiu s'ha d'assenyalar que en els darrers cursos es produeix un increment de centres públics i una estabilització dels centres concertats i privats, amb la desaparició d'alguns centres. Per tant cal assenyalar que, amb les construccions que es duen a terme per part de la Conselleria d'Educació es produirà un augment de centres públics, i una tendència a l'estabilització del nombre de centres privats i concertats, amb la possible excepció per part d'aquests d'incrementar, en determinades zones i en alguns centres de ciutats i zones urbanes, el nombre d'unitats escolars, per adaptar-se a la demanda existent.

2) Les dades que es mostren a l'esmentat quadre posen de manifest el que ja hem exposat a través de l'anàlisi del nombre d'alumnes per nivells educatius. Així, és evident que el nombre de centres públics supera amb escreix el nombre de centres concertats i, sobretot, dels privats.

3) Amb tot, l'escola concertada i l'escola privada amb relació a l'escola pública tenen una important presència a nivell de l'educació infantil, de l'educació secundària i, sobretot, de l'educació especial. A nivell de l'educació primària, del batxillerat i de la formació professional el predomini de l'escola pública és gairebé total.

4) No obstant el que hem plantejat, resulta significatiu que els centres de titularitat pública siguin molt majoritaris amb relació als centres que imparteixen els nivells d'educació infantil i de primària, mentre que els centres privats i els concertats són absolutament majoritaris amb relació als centres que imparteixen educació infantil, educació primària i educació secundària. D'aquesta dada podem extreure com a conclusió més significativa el fet que l'oferta de la concertada i de la privada es caracteritza per una oferta que uneix els tres nivells educatius, la qual cosa suposa un avantatge des de la perspectiva de la continuïtat en un mateix centre de tot el procés d'escolarització. Els centres públics solen ser més especialitzats: per una part centres d'educació infantil i primària, i per altra part, centres de secundària, que inclouen l'ESO, el batxillerat i la formació professional.

Per tant el més significatiu de tot el que hem plantejat és el predomini de l'escola pública i l'increment del seu nombre de centres i la diferenciació entre centres de titularitat pública o concertada, amb relació als nivells educatius que agrupa cada centre, segons la titularitat. Més extensa en el cas de la concertada i de la privada, i més especialitzada en el cas de l'escola pública.

3.2.3. LA FORMACIÓ PROFESSIONAL I ELS PROGRAMES DE GARANTIA SOCIAL

En aquest apartat analitzarem les dades actuals referents a la formació professional a les Illes Balears des de dues perspectives: a nivell comparatiu amb altres comunitats autònomes, tot considerant els cursos 00/01 i 01/02 com el referent, i a nivell evolutiu, tot considerant els canvis produïts a la nostra comunitat autònoma els darrers anys.

És des d'aquest doble vessant que tractarem conjuntament la formació professional i els programes de garantia social. Els temes que considerarem seran cinc: les dades d'escolarització, l'oferta formativa, la gestió privada i pública, els alumnes estrangers i la relació existent amb el mercat laboral.

Els canvis legislatius més recents tant a nivell autonòmic com estatal són tractats a un capítol a part i n'incorporarem una part a l'apartat dedicat a l'accés a la feina des de la formació professional. Consideram aquest, un aspecte molt important si atenem els canvis que s'hi han donat. El més recent, a nivell estatal, és la Llei orgànica 5/2002 de qualificacions i de la formació professional.

3.2.3.1. Dades d'escolarització

A les Illes Balears durant els darrers anys es constata un descens de l'alumnat d'ensenyament no universitari en general i en particular de l'alumnat de formació professional. La causa d'aquesta disminució es relaciona amb una evolució demogràfica marcada pel descens de la natalitat que inevitablement fa minvar el pes de la població escolar. Paral·lelament, les taxes d'escolarització als estudis no universitaris augmenten a causa d'un increment de l'escolarització infantil (tot i que es donen disparitats entre comunitats autònomes) i l'extensió de l'ensenyament obligatori fins als 16 anys.

Per explicar d'aquest descens també comptam amb altres aspectes. Per una part, la implantació del segon cicle d'ESO fa que un sector dels alumnes de l'antiga FP consti a les estadístiques de l'ensenyament secundari obligatori. A aquest factor hem d'afegir que la menor durada dels nous cicles formatius repercuteix estadísticament en el total de matriculats als estudis de formació professional. Al quadre sobre l'evolució de la matrícula (vegeu quadre III-47) podem valorar aquesta dada des del 1991 fins al 2002 en formació professional.

QUADRE III-47.

Evolució de la matrícula des del 1991 fins al 2002 en formació professional

CURSOS	FP1	FP2	Total FP	CFGM	CFGS	Total CF	PGS
1991-92	5.114	4.996	10.110	180	243	423	
1992-93	3.919	5.062	8.981	553	226	779	
1993-94	2.662	4.697	7.359	813	300	1.113	
1994-95	2.318	3.826	6.144	1.050	394	1.444	
1995-96	1.789	2.588	4.377	1.225	698	1.923	314
1996-97	1.360	1.738	3.098	1.763	993	2.756	200
1997-98	686	1.016	1.702	2.486	1.461	3.947	400
1998-99	184	480	664	2.903	1.774	4.677	398
1999-00		265	265	3.184	1.859	5.043	400
2000-01		156	156	3.515	2.099	5.614	722
2001-02		83	83	3.198	2.144	5.342	498

Font: Direcció General de Planificació i Centres. Conselleria d'Educació i Cultura.

A part de factors demogràfics i de l'ampliació de la franja d'edat dels estudis obligatoris, un altre aspecte que es relaciona amb la progressiva pèrdua d'alumnat a la formació professional és la manca de "prestigi social" d'aquesta modalitat educativa. Sobre aquest punt aprofundirem a l'apartat de mercat laboral.

Respecte de la resta de l'Estat ens podem remetre a un estudi realitzat per la Fundació Encuentro⁹² que analitza el procés seguit a les diferents CA entre els anys 1984 i 1999.

⁹²Informe España 2002. Fundació Encuentro (pàg. 178-179).

Dels resultats a nivell estatal destaca un avanç generalitzat de l'educació postobligatòria (batxillerat i formació professional), que passa d'un 58% l'any 1984 a un 66,8% l'any 1999. Però Balears no avança amb el ritme de la resta de comunitats autònomes i presenta la taxa més baixa de l'Estat l'any 1999: un 52,82%, respecte del 1984 (51,77%). L'any 1999 la seva taxa d'escolarització postobligatòria es troba 13,99 punts per sota de la taxa mitjana estatal i 28,2 punts per sota de la taxa del País Basc.

QUADRE III-48.

La formació secundària no obligatòria per illes

MALLORCA	99/00	00/01	01/02
CFGM, CFGS, FP	5.284	6.439	5.425
PGS	256	322	396
Batxillerat, BUP i COU			8.949
Total alumnes secundària no obligatòria			14.374
Total alumnes			117.892
MENORCA			
CFGM, CFGS, FP	363	401	418
PGS	34	52	62
Batxillerat, BUP i COU			897
Total alumnes secundària no obligatòria			1.315
Total alumnes			12.864
EIVISSA			
CFGM, CFGS, FP	542	467	509
PGS	39	43	40
Batxillerat, BUP i COU			1.282
Total alumnes secundària no obligatòria			1.791
Total alumnes			17.162
FORMENTERA			
CFGM, CFGS, FP	28	32	32
PGS	-	-	-
Batxillerat, BUP i COU			47
Total alumnes secundària no obligatòria			79
Total alumnes			1.021

Font: Direcció General de Planificació i Centres. Conselleria d'Educació i Cultura.

A nivell territorial podem analitzar el diferent pes que la formació secundària no obligatòria té a les quatre illes. A Mallorca un 4,60% del total de l'alumnat és de formació professional, un 2,97% d'Eivissa, un 3,25% de Menorca i un 3,13% de Formentera.

Amb relació al total d'alumnes que opten per continuar l'ensenyament obligatori, els percentatges dels que trien formació professional per illes són els següents: a Mallorca un 37,74%; a Menorca un 31,79%, a Eivissa un 28,42% i a Formentera un 40,51% (vegeu quadre III-48).

3.2.3.2. L'oferta formativa

En analitzar l'oferta del curs 02/03 dels cicles formatius de grau mitjà sense aprofundir en aspectes com ara el nombre de places per centre i especialitat, ofertes, nombre d'alumnes matriculats, etc., podem destacar a grans trets aquelles especialitats amb una major presència. En primer lloc destaca gestió administrativa: 18 centres (13 dels quals són de Mallorca) ofereixen aquesta especialitat. Seguidament altres especialitats molt ofertes són equips d'instal·lacions electrotècniques (10 centres, 8 ubicats a Mallorca) i cuina amb 7 centres (4 a Mallorca).

Dels cicles formatius de grau superior destaca notablement l'especialitat d'administracions i finances (16 centres) seguida de sistemes informàtics (5 centres) i allotjament (branca hoteleria) amb 4 centres.

Tot i que no podem fer una interpretació rigorosa donat que hauríem d'analitzar les dades de matriculació per especialitat, podem, si més no, plantejar tot un seguit de qüestions que ens aporten incertesa quant a l'adequació de l'oferta formativa a les necessitats del sistema productiu. Ens demanam si la branca d'hoteleria té suficient cobertura, donades les característiques peculiars del nostre entorn econòmic i laboral.

Hi ha 7 centres de Balears que imparteixen especialitats d'aquesta branca, un a Eivissa, un a Formentera, 4 a Mallorca i un a Menorca. L'especialitat de pastisseria i forn només es realitza a un centre de Mallorca, serveis de restaurant bar a 5 centres i cuina a 7 centres.

La branca d'hoteleria de grau superior la trobam a 5 centres: un d'Eivissa, 4 de Mallorca i un de Menorca. Les especialitats més habituals, per ordre de quantitat de centres que l'ofereixen, són: agències de viatges (3), allotjament (4), animació turística (2), informació i comercialització turística (1) i restauració (1).

Al proper apartat sobre l'accés al mercat laboral destacarem aquells canvis legislatius i tècnics més significatius, així com els mecanismes ja establerts per part de l'Administració autonòmica, destinats a atendre aquesta necessitat d'adequació entre l'oferta formativa i la demanda del sistema productiu a la comunitat autònoma de les Illes Balears.

3.2.3.3. La gestió pública i privada

A les Balears el pes de l'ensenyament públic amb relació a la mitjana nacional és dels més baixos de l'Estat, juntament amb el País Basc, Catalunya i Madrid. Aquesta apreciació es destaca a l'Informe del CES estatal de l'any 2000.

QUADRE III-49.

**Distribució percentual de l'alumnat matriculat per titularitat de centre
Curs 2000-2001**

Centres 01/02	Formació professional ⁹³	
	Balears	Estatal
Centres públics	83,1%	72,9%
Centres privats	16,9%	27,1%

Font: Direcció General de Planificació i Centres. Conselleria d'Educació i Cultura.

Comprovam que el pes de la formació professional recau pràcticament en la seva totalitat sobre els centres públics (vegeu quadres III-49 i III-50). El percentatge d'alumnes de formació professional matriculat a centres privats és inferior a la mitjana estatal i només quatre comunitats autònomes tenen un percentatge inferior: Castella-La Manxa, Ceuta i Melilla, Extremadura i Canàries. A Canàries només un 6,2% dels alumnes estan matriculats de formació professional a centres privats. Cal destacar el contrast respecte del pes que té l'ensenyament privat als nivells d'infantil, de primària i de secundària, fonamentalment l'obligatòria. En aquests casos l'ensenyament privat a les Balears ocupa un dels primers llocs a nivell estatal, només superat com dèiem abans, per Catalunya, el País Basc i Madrid.

QUADRE III-50.

Alumnes i unitats per titularitat dels centres curs 01/02

CENTRES 01/02	FP		CFGM		CFGS		PGS	
	Unitats	Alumnes	Unitats	Alumnes	Unitats	Alumnes	Unitats	Alumnes
Centres concertats	3	83	19	460	5	134	4	47
Centres privats			4	49	10	92		
Centres públics			149	2.689	107	1.918	40	451

Font: Direcció General de Planificació i Centres. Conselleria d'Educació i Cultura.

3.2.3.4. L'alumnat estranger

Una de les tendències a nivell sociològic més remarcables en els darrers anys a la comunitat autònoma, tal com es comenta en un apartat específic, és l'increment de la immigració de persones procedents de la Unió Europea i d'altres països no comunitaris. Sobre la immigració no comunitària posam molta més atenció respecte de les dificultats que comporta, relacionades amb la integració a la nostra societat, donat que com a immigrants laborals, el fet econòmic i laboral determina la seva situació i la de les seves

⁹³ Formació professional: tot considerant FP2, cicles formatius i programes de garantia social.

famílies. És per això que considerarem el lloc que ocupen els fills dels immigrants en el sistema educatiu, en els nivells de formació professional i en els programes de garantia social.

QUADRE III-51.

Estrangers matriculats a formació professional i programes de garantia social

Cursos	Cicles formatius		PGS	
	Total	Estrangers	Total	Estrangers
1995-96	1.923	145	314	34
1996-97	2.756	297	200	50
1997-98	3.947	500	400	150
1998-99	4.677	1.092	398	-

Font: Direcció General de Planificació i Centres. Conselleria d'Educació i Cultura.

Ateses les dades del quadre III-51 comprovam el notable increment dels alumnes estrangers entre el 1995 i el 1999, tant als cicles formatius com als programes de garantia social. Al curs 98/99 els alumnes estrangers matriculats a formació professional representen quasi una quarta part del total d'alumnes i els matriculats als programes de garantia un 37,50% del total.

3.2.3.5.L'accés a la feina des del sistema educatiu i en concret des de la formació professional

Dèiem abans que un aspecte que se sol relacionar amb la progressiva pèrdua d'alumnat a la formació professional és la manca de prestigi social en aquesta modalitat educativa, tot i que les dades d'ocupació ens demostren les possibilitats d'incorporació laboral que ofereixen aquests estudis. Sovint es considera com a tret de debilitat d'aquest sistema formatiu el fet de la manca de coneixement per part de les famílies i de la societat en general de la formació professional específica. Actualment predomina l'opció de la universitat per sobre de l'opció de la formació professional.

De les valoracions fetes a altres comunitats autònomes sobre aquesta qüestió considerarem l'avaluació feta l'any 2002 per la Conferència Nacional de Catalunya. Els professionals implicats a la formació professional a Catalunya⁹⁴ (tant per part de les empreses com del sistema educatiu) consideren que no es tracta tant del "desprestigi de la FP" sinó més aviat de la "manca de reconeixement" per part del sector productiu.

⁹⁴A la Conferència Nacional de Catalunya 2000-2002 es marquen els nous desafiaments de la formació professional a Catalunya. Conferència Nacional d'Educació (2000-2002). Secció: Formació i inserció laboral. "Els desafiaments de la Formació Professional a Catalunya: Resultats de l'Anàlisi DAFO". Dr. Francesc Solé Parellada. Barcelona, abril 2001.

Si traslladam aquesta mateixa necessitat a la nostra comunitat autònoma, podem destacar la tasca que en aquest sentit es fa a nivell legislatiu i tècnic. Si bé fins fa pocs anys els sistemes productiu i formatiu es trobaven ben enfora l'un de l'altre, en l'actualitat hi ha la voluntat d'unificar criteris i de sumar esforços. Mostra d'aquesta tendència són els canvis legislatius recents i els plans d'actuació tècnica que parteixen de la col·laboració entre entitats educatives i productives. Podem esmentar com a exemple la formació en els centres de treball així com la planificació formativa des d'espais de representació dels diversos agents implicats.

Des de la transferència de competències d'educació de l'Estat a la comunitat autònoma de les Illes Balears l'any 1998 s'inicia l'exercici d'activitat legislativa pròpia. L'any 2000 el Govern va aprovar la creació del Consell de la Formació Professional, format per representants de les conselleries d'Educació i Cultura i de Treball, així com per les organitzacions empresarials i sindicals. La funció d'aquest consell és garantir i regular la participació dels sectors socials en la planificació de l'educació així com la de coordinar la formació professional inicial reglada amb l'ocupacional i la contínua. El Consell de la Formació Professional permet la unificació dels esforços per tal d'aconseguir una formació professional adequada a les necessitats del sistema productiu; implica el treball conjunt entre diferents administracions públiques i agents socials en la definició de les línies estratègiques a seguir.

L'any 2001 destaquen dos decrets. El Decret 33/2001, de 23 de febrer, estableix l'ordenació general dels ensenyaments de formació professional específica a les Illes Balears i el Decret 104/2001 de 20 de juliol tracta la creació de l'Institut de Qualificacions Professionals de les Illes Balears.

Destaca també l'Ordre del conseller d'Educació i Cultura de 13 de juliol del 2001, per la qual es regulen les condicions generals per al desenvolupament dels projectes d'investigació, d'elaboració, d'adaptació de currículums o activitats formatives, per adequar l'oferta formativa de formació professional a les demandes del mercat laboral i a l'entorn socioeconòmic de les Illes Balears.

En l'actualitat la necessitat de comunicació entre l'escola i l'empresa es converteix en una oportunitat, perquè el sistema educatiu necessita de les empreses per poder desenvolupar el currículum de l'especialitat a impartir, que inclou les estades obligatòries de formació pràctica a l'empresa. Les empreses tenen la possibilitat d'incidir en la formació prèvia d'hàbits i tècniques de treball de l'alumnat i també poden trobar persones qualificades una vegada finalitzats els estudis. A part, aquesta relació escola-empresa comporta el coneixement mutu d'activitats; uns del coneixement i els altres de la tecnologia aplicada.

La col·laboració amb entitats és una característica remarcable als programes de garantia social. Els programes de garantia social es regulen per la Llei orgànica 1/1990 d'ordenació general del sistema educatiu LOGSE. Aquesta llei estableix a l'article 23.2 que per als alumnes que no arribin als objectius de l'educació secundària obligatòria s'organitzaran programes específics amb la finalitat de proporcionar-los una formació

bàsica i professional que els permeti incorporar-se a la vida activa o prosseguir els seus estudis en els diferents ensenyaments regulats a la mateixa llei.

Del curs 2001/2002 aquestes varen ser les entitats que col·laboraren i les especialitats que oferiren:

1) La modalitat de taller professional: l'han de desenvolupar les entitats privades sense ànim de lucre.

ENTITAT	PROGRAMA
Fundació Patronat Obrer de Sant Josep	Auxiliar d'estètica
Associació Aula Cultural. Palma.....	Auxiliar de perruqueria
Assoc. Cultural Gitana de Palma de MCA	Operari maquinista de confecció industrial
Associació Ateneu Alcari. Palma.	Ajudant de cuina
Càritas Diocesana Menorca	Auxiliar de perruqueria
Gorg Blau, s. coop. limitada.....	Auxiliar dependent de comerç
Fundació ECCA	Operari d'activitats forestals
Fundació Projecte Jove.....	Operari de manteniment bàsic d'edificis
Germanes de la Caritat de Sant Vicenç de Paül. Cúria General	Operari de llanterneria
Coordinadora de Minusvàlids de Menorca.	Ajudant de cuina

2) La modalitat d'iniciació professional es dona als centres educatius privats.

ENTITAT	PROGRAMA
Creu Roja Espanyola	Auxiliar d'infermeria en hospitalització
Creu Roja Espanyola	Auxiliar de transport sanitari
Col·legi Sant Josep Obrer I.....	Operari d'instal·lacions electrotècniques de baixa tensió

3) La iniciació professional per a alumnat amb necessitats educatives especials. Aquesta modalitat l'han de desenvolupar les entitats privades sense ànim de lucre que treballin amb joves amb discapacitat.

ENTITAT	PROGRAMA
Col·legi La Puríssima en Son Rapinya SN Germanes franciscanes de la Immaculada Prov. Dep. Cúria General Col·legi La Puríssima	Operari maquinista de confecció industrial
Franciscanes Filles de la Misericòrdia Cúria General	Operari de granja escola

4) La modalitat de formació ocupacional l'han de desenvolupar les associacions empresarials sense ànim de lucre.

ENTITAT	PROGRAMA
Associació Hotelers de la Platja de Palma	Operari de refrigeració i climatització
Associació Mallorquina de Cafeteries Bars i Restaurants de PIME	Ajudant de restaurant i bar
Assoc. Empresarial del Petit i Mitjà Comerç de Mallorca.	Auxiliar dependent de comerç

5) A part, la Conselleria d'Educació i Cultura convoca ajudes econòmiques per al desenvolupament de programes de garantia social amb entitats locals.

AJUNTAMENT	PROGRAMA
Artà	Ajudant de cuina
Binissalem	Operari de pedrera
Calvià	Aj. manteniment d'embarcacions
Calvià	Op. de manteniment bàsic d'edificis
Calvià	Serveis auxiliars d'oficina
Sant Antoni de Portmany	Ajudant de reparacions de vehicles
Sant Antoni de Portmany	Ajudant de cuina
Sant Antoni de Portmany	Ajudant de perruqueria
Santa Eulària del Riu	Ajudant de reparacions de vehicles
Son Servera	Ajudant de restaurant i bar

3.2.4. L'ESCOLARITZACIÓ DE L'ALUMNAT ESTRANGER NO UNIVERSITARI

En el marc de l'anàlisi de l'estat de l'educació a les Illes Balears, és important fer una referència específica a un fet que cal considerar com un fenomen social nou, que té les seves implicacions com a problema, però al mateix temps com a repte i oportunitat. Es tracta de l'escolarització d'alumnat estranger a les Illes Balears. No hi ha cap dubte que la immigració a les Illes Balears, com passa a altres regions europees, es produeix de forma important i té els seus efectes des de la perspectiva escolar. Aquest important nombre d'alumnes estrangers que s'incorpora a les escoles de les Balears té importants conseqüències en el si de les escoles, en els processos d'escolarització i en la introducció de noves metodologies pedagògiques per donar resposta al fenomen. A més, aquest fet migratori, relacionat amb el fort creixement econòmic que ha tingut la comunitat autònoma en els darrers temps, implica un canvi en la tendència a la baixa que es donava a les Illes Balears; es tracta d'un fet que, si no canvia el tipus de creixement de la nostra economia, implicarà, cada vegada més, la necessitat de construir noves infraestructures educatives a determinades zones territorials.

QUADRE III-52.

Evolució de l'alumnat estranger a les Illes Balears

Cursos	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Tots els centres	1.417	1.472	1.240	1.625	1.976	2.207	2.956	3.510	4.459	5.774
Centres públics						1.871	2.409	2.908	3.640	4.628
Centres privats i concertats						336	547	602	819	1.146

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Educació, Cultura i Esports.

QUADRE III-53.

Índex de variació de l'alumnat estranger

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Espanya	100	119,6	136,6	145,1	156,6	171,0	197,4	220,1	282,0	364,6
Illes Balears	100	103,9	87,5	114,7	139,4	155,8	208,6	247,7	314,7	407,5

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Educació, Cultura i Esports.

QUADRE III-54.

Percentatge d'alumnes estrangers escolaritzats en centres públics

	1996-1997	1997-1998	1998-1999	1999-2000	2000-2001
Espanya	73,4	74,5	73,8	74,9	77,7
Illes Balears	84,8	81,5	82,0	81,6	80,2

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Educació, Cultura i Esports.

De l'anàlisi dels diversos quadres III-52, III-53, III-54, III-55, III-56 i gràfic III-30 podem extreure'n les següents conclusions:

1) L'evolució del nombre d'alumnes estrangers a les Illes Balears presenta un increment progressiu que comença a ser important a partir del curs 1996-97, però que s'accelera sobretot a partir del curs 1998-99.

2) A més, aquesta evolució del nombre d'alumnes estrangers a les Illes Balears resulta més important en termes proporcionals. Balears és, juntament amb Madrid, la comunitat autònoma que supera el 4,5% d'alumnat estranger segons les dades elaborades per CIDE (2002) a partir de les "Estadísticas de la Educación en España 2000-2001. Datos Avance" de l'Oficina d'Estadística del MECD.

3) A més, aquest increment es dona sobretot als centres públics, ja que els centres concertats, per raons de diversos tipus, només escolaritzen prop del 20% dels alumnes estrangers. Amb tot, una anàlisi més profunda del tema implicaria tenir en compte la ubicació dels centres, l'existència al mateix municipi o la zona d'escola pública i d'escola privada, etc.

QUADRE III-55.

Alumnat estranger per illes i nivell educatiu. 2001-2002

	Total	Educació infantil	Educació primària	Educació especial	BUP	COU	ESO 1r cicle	ESO 2n cicle	BATX. LOGSE	FP1	FP2	Cicles g. mitjà	Cicles g. sup.
I. Balears	8.276	1.816	3.988	16	0	1	1.141	942	281	0	0	56	35
Mallorca	6.361	1.363	3.092	12	0	1	890	727	207	0	0	41	28
Menorca	623	159	272	0	0	0	95	73	13	0	0	8	3
Eivissa	1.205	267	583	4	0	0	149	132	59	0	0	7	4

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de la DG de Planificació i Centres de la Conselleria d'Educació i Cultura.

QUADRE III-56.

Mobilitat de l'alumnat d'incorporació tardana per mesos (curs 2001-2002)

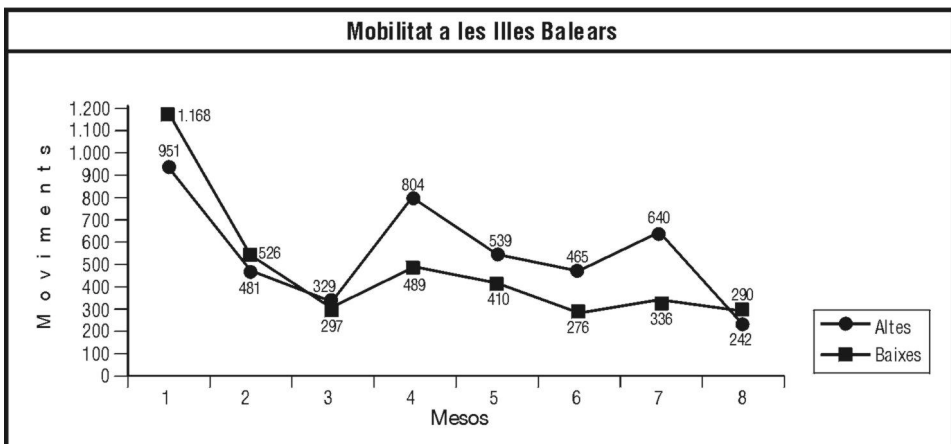
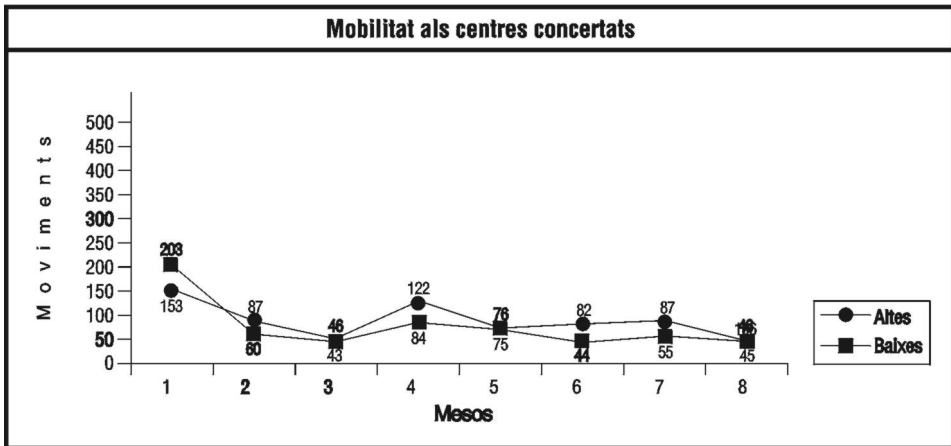
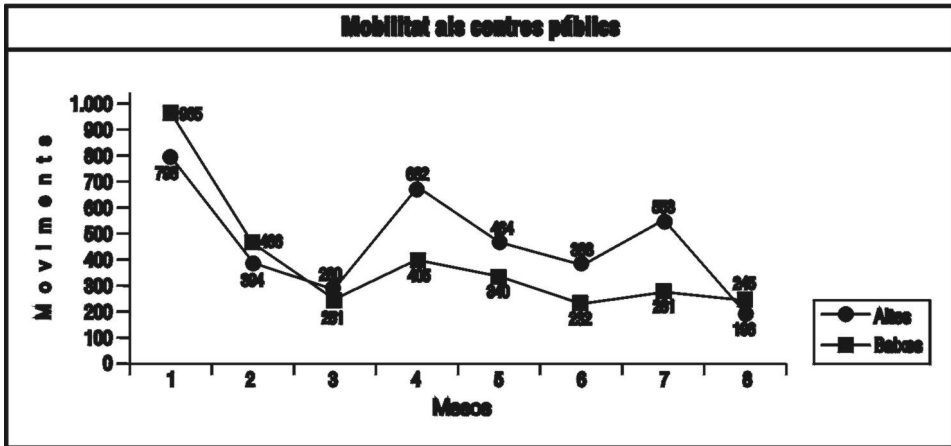
TOTAL ILLES BALEARS																						
		Octubre		Novembre		Desembre		Gener		Febrer		Març		Abril		Maig		TOTAL		TOTAL (*) sense Oct.		
		Altes	Baixes	Altes	Baixes	Altes	Baixes	Altes	Baixes	Altes	Baixes	Altes	Baixes	Altes	Baixes	Altes	Baixes	Altes	Baixes	TOTAL	Altes	Baixes
Totals		951	1.168	481	526	329	297	804	489	539	410	465	276	640	336	242	290	4.451	3.792	8.243	3.500	2.624
		-217		-45		32		315		129		189		304		-48		659				876

(*) Dades més realistes sense la deformació de les dades d'octubre que són una correcció de la matrícula inicial.

Font: Direcció General de Planificació i Centres. Conselleria d'Educació i Cultura.

GRÀFIC III-30.

**Mobilitat de l'alumnat d'incorporació tardana a les Illes Balears. Curs 2001-2002
(Total i segons titularitat del centre)**

Font: Direcció General de Planificació i Centres. Conselleria d'Educació i Cultura

4) L'escolarització d'alumnes estrangers a les Illes Balears es dona sobretot a Mallorca i a Eivissa i Formentera. Les Pitiüses són les illes que presenten un creixement relatiu més important dins el conjunt de Balears.

5) L'escolarització es dona sobretot, i lògicament, a l'educació infantil i primària, però també cal tenir en compte l'escolarització a l'ESO, que creix gradualment, i amb menys quantitat al batxillerat i a la formació professional.

6) Tanmateix, i malgrat que l'alumnat d'incorporació tardana no només es refereix a alumnes estrangers, s'ha d'assenyalar que aquests representen un important percentatge entre aquest tipus d'alumnat. Aquest fet, que es produeix al llarg de tot el curs escolar, té com a conseqüència una important mobilitat d'aquest alumnat, la qual cosa provoca importants problemes organitzatius, pedagògics i fins i tot de convivència dins els centres educatius. Una mobilitat que resulta més important als centres públics que als centres concertats, la qual cosa té importants conseqüències de tot tipus, fins i tot amb relació a la percepció no positiva d'aquells centres públics amb més mobilitat.

7) Pel que fa a la procedència d'aquest alumnat, d'acord amb les dades consultades de la Direcció General de Planificació i Centres de la Conselleria d'Educació i Cultura, els alumnes estrangers procedeixen, per una part de països de la Unió Europea -Alemanya i Anglaterra, fonamentalment- i per l'altra, de països del nord d'Àfrica -concretament del Marroc- i de països sud-americans -Colòmbia, Argentina i Equador fonamentalment-. Amb tot, també cal assenyalar que en els darrers temps s'han incorporat alumnes de països del centre d'Europa i d'Àsia. Així mateix hem d'assenyalar que aquesta distribució dels alumnes estrangers no és uniforme, amb relació a la procedència, entre les escoles públiques i els centres concertats.

Es tracta, per tant, d'un fenomen nou a les Illes Balears que té importants conseqüències en tots els sentits: escolarització, nous plantejaments pedagògics, una nova atenció a la diversitat, plans d'acollida específics, problemàtica escola pública/escola privada, segregació escolar, etc.

3.3. EVOLUCIÓ DEL PROFESSORAT EN ENSENYAMENTS NO UNIVERSITARIS

Les dades bàsiques sobre l'evolució del professorat en ensenyaments no universitaris, al llarg del període 1999-2002 es poden resumir al quadre III-57.

L'anàlisi del professorat del sistema escolar de les Illes Balears presenta unes característiques que cal considerar no només des de la perspectiva de la seva evolució, sinó també amb relació a altres tipus de conseqüències. En qualsevol cas de les dades sobre el nombre de professors per nivells educatius i per titularitat, durant els cursos 1999-2000 i 2001-2002, podem assenyalar el següent:

1) Cal assenyalar com un fet important que el nombre total de professors s'incremen-

ta entre aquests dos anys prop de 500 professors, la qual cosa suposa un augment molt important d'un 5%. Aquest increment dona resposta, per una part, a l'increment del nombre d'estudiants en determinats nivells i zones, i, per altra, a la necessitat de donar satisfacció a les noves necessitats que els nous fenòmens socials que entren a l'escola impliquen. És a dir, es tracta un increment, tant per raons quantitatives com per raons qualitatives.

QUADRE III-57.

Professors per nivells educatius i per titularitat Comparació entre els cursos 1999-2000 i 2001-2002

	Total		Públics		Concertats		Privats	
	2000 2001	2001 2002	2000 2001	2001 2002	2000 2001	2001 2002	2000 2001	2001 2002
Educació infantil i primària	4.977	5.248	3.499	3.636	1.334	1.507	144	105
Educació secundària	4.735	4.951	3.684	3.842	937	978	114	131
Educació especial	120	134	20	24	100	110	-	-
TOTAL	9.832	10.333	7.203	7.502	2.371	2.595	258	236

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de la DG de Planificació i Centres de la Conselleria d'Educació i Cultura.

2) Aquest increment es dona a tots els nivells educatius analitzats, més important a l'educació secundària des de la perspectiva del nombre. Però aquest augment es dona de forma gairebé equitativa a educació infantil i primària, a educació secundària i educació especial. Tot i que a nivell de tot l'Estat es produeix un increment, cal assenyalar que no resulta tan important com el que es dona a les Illes Balears.

3) A més, aquest increment es dona als centres sostinguts amb fons de l'Administració autònoma: és a dir, als centres públics i als centres concertats. A més, tot i ser més important als centres públics, cal assenyalar que, en termes percentuals l'increment és més important als centres concertats. Amb tot, als centres privats es produeix una reducció important, amb diferència segons els nivells educatius: disminució a l'educació infantil i a educació primària i augment a l'educació secundària.

3.4. EL RENDIMENT ESCOLAR

Si en els apartats anteriors hem fet una referència a les dades de caràcter quantitatiu i estructural del sistema escolar de les Illes Balears, a nivell d'alumnat i de professorat i a partir de diversos indicadors, en aquest apartat ens referirem específicament a la qüestió del rendiment escolar dels estudiants de les Illes Balears, tant a l'educació primària, l'educació secundària com al batxillerat. Es tracta d'un tema fonamental, ja que conèixer els resultats escolars als diversos nivells educatius suposa una radiografia qualitativa sobre l'estat de l'educació a les Balears, almenys en un indicador important.

3.4.1. EL RENDIMENT ESCOLAR A L'ENSENYANÇA PRIMÀRIA

QUADRE III-58.

**Dades sobre promoció de l'alumnat de l'ensenyança primària
Curs 2000-2001**

PRIMÀRIA							
PROMOCIÓ DE L'ALUMNAT							
CENTRES PÚBLICS	PROMOCIONEN		AMB MESURES DE REF O ADAP.		NO PROMOCIONEN		TOTAL
	ALUMNES	%	ALUMNES	%	ALUMNES	%	
PRIMER CICLE	5.122	91,8	856	16,7	460	8,2	5.582
SEGON CICLE	5.349	91,9	1.031	19,3	469	8,1	5.818
TERCER CICLE	5.148	89,6	1.071	20,8	598	10,4	5.746
TOTAL	15.619	91,1	2.958	18,9	1.527	8,9	17.146
CENTRES CONCERTATS	PROMOCIONEN		AMB MESURES DE REF O ADAP.		NO PROMOCIONEN		TOTAL
	ALUMNES	%	ALUMNES	%	ALUMNES	%	
PRIMER CICLE	3.287	95,3	405	12,3	163	4,7	3.450
SEGON CICLE	3.424	94,6	580	16,9	197	5,4	3.621
TERCER CICLE	3.486	91,6	621	17,8	320	8,4	3.806
TOTAL	10.197	93,7	1.606	15,7	680	6,3	10.877
CENTRES PRIVATS	PROMOCIONEN		AMB MESURES DE REF O ADAP.		NO PROMOCIONEN		TOTAL
	ALUMNES	%	ALUMNES	%	ALUMNES	%	
PRIMER CICLE	200	99,0	10	5,0	2	1,0	202
SEGON CICLE	243	99,6	20	8,2	1	0,4	244
TERCER CICLE	238	94,8	8	3,4	13	5,2	251
TOTAL	681	97,7	38	5,6	16	2,3	697
CENTRES PÚBLICS	PROMOCIONEN		AMB MESURES DE REF O ADAP.		NO PROMOCIONEN		TOTAL
	ALUMNES	%	ALUMNES	%	ALUMNES	%	
PRIMER CICLE	3.487	95,5	415	11,9	165	4,5	3.652
SEGON CICLE	3.667	94,9	600	16,4	198	5,1	3.865
TERCER CICLE	3.724	91,8	629	16,9	333	8,2	4.057
TOTAL	10.878	94,0	1.644	15,1	696	6,0	11.574
TOTAL CENTRES	PROMOCIONEN		AMB MESURES DE REF O ADAP.		NO PROMOCIONEN		TOTAL
	ALUMNES	%	ALUMNES	%	ALUMNES	%	
PRIMER CICLE	8.609	93,2	1.271	14,8	625	6,8	9.234
SEGON CICLE	9.016	93,1	1.631	18,1	667	6,9	9.683
TERCER CICLE	8.872	90,5	1.700	19,2	931	9,5	9.803
TOTAL	26.497	92,3	4.602	17,4	2.223	7,7	28.720

Font: Inspecció educativa 2002.

De l'anàlisi del quadre III-58 podem extreure les següents conclusions que reflecteixen una realitat concreta i específica:

1) La majoria d'estudiants d'educació primària de les Illes Balears promouen amb un percentatge que supera el 90%. Aquest percentatge de rendiment escolar, tot i ser prou homogeni en els diversos cicles, resulta inferior en el tercer cicle. En aquest mateix sentit, s'ha d'assenyalar que el percentatge dels que no promouen en el tercer cicle arriba gairebé al 10%. També s'ha de constatar que el percentatge dels alumnes amb mesures de reforç o d'adaptació curricular s'incrementa de cicle en cicle, fins que arriba gairebé al 20%.

2) Tot i que no hi ha diferències significatives entre els centres públics, els centres concertats i els centres privats amb relació als percentatges dels alumnes que promouen, cal assenyalar que als centres públics n'hi ha menys que als centres concertats, i als centres concertats menys que als centres privats. En aquest darrer cas resulta interessant constatar que el percentatge d'alumnes que promouen arriba al 99%.

3) Un tercer element a considerar és que als centres privats hi ha menys alumnes amb mesures de promoció o de reforç escolar, que als centres concertats. I que als centres concertats menys percentatge d'alumnes que als centres públics.

Per tant de l'anàlisi realitzada podem concloure que a l'educació primària els problemes de promoció o de repetició no són gaire importants, d'acord amb les dades analitzades. A més resulta significatiu que trobem unes certes diferències, amb relació a aquesta qüestió, entre els centres públics, els centres concertats i els centres privats.

3.4.2. EL RENDIMENT ESCOLAR A L'ENSENYANÇA SECUNDÀRIA

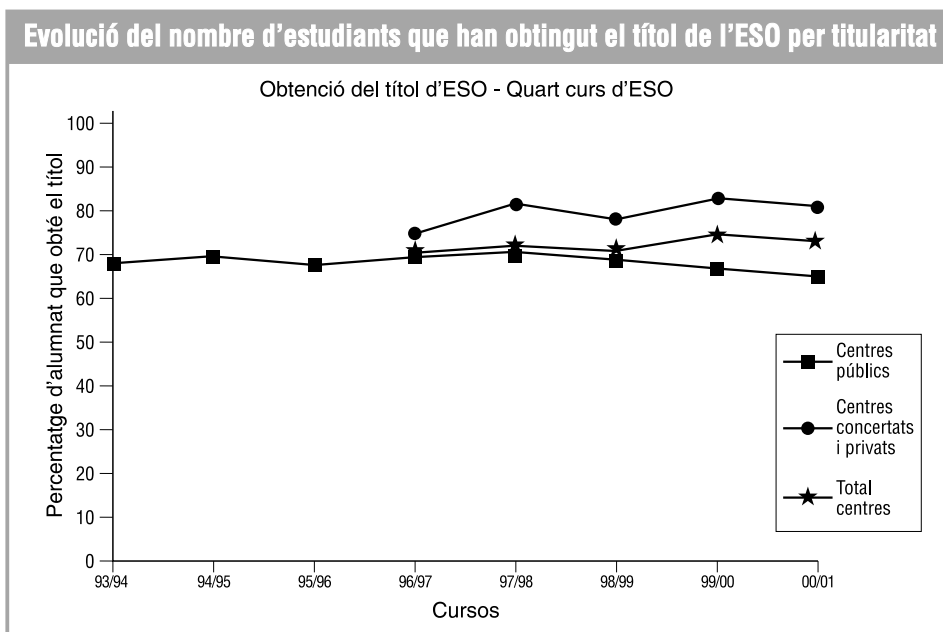
No hi ha cap dubte que totes les anàlisis del sistema educatiu en general han posat de manifest que a l'educació secundària obligatòria ens trobam els problemes més significatius i importants. En aquest sentit –cal tenir en compte que el Projecte de llei de qualitat de l'educació ha posat el seu èmfasi sobre aquesta qüestió– l'anàlisi sobre el nombre d'estudiants de les Illes Balears que han obtingut el títol d'ESO és un bon indicador d'una de les problemàtiques més significatives d'aquest nivell educatiu.

Així, de l'anàlisi del gràfic III-31 podem treure'n les següents conclusions:

1) L'evolució del percentatge d'estudiants que obté el títol d'ESO presenta, per al total de centres, unes xifres que oscil·len entorn del 70% amb petites variacions que no cal considerar molt significatives. En qualsevol cas el que es posa de manifest és que hi ha un percentatge d'estudiants que oscil·la entorn del 25/30% que no obté el títol de secundària. Per tant, resulta evident que, en aquest nivell educatiu, es produeixen diferències amb relació al tercer cicle de l'educació primària, en el qual el percentatge dels que promouen arriba, com hem vist, a més del 90%.

2) L'evolució del percentatge d'estudiants que obté el títol d'ESO -i que assisteix a centres concertats i privats- oscil·la entre el 75% i el 80%, amb petites diferències entre

GRÀFIC III-31.

Font: *Inspecció educativa 2002.*

els diversos cursos acadèmics. Per tant, aquestes xifres estan per sobre la mitjana del total de centres, amb una diferència que es troba entre el 5% i el 10%.

3) L'evolució del percentatge d'estudiants que obté el títol d'ESO oscil·la entre el 65% i el 70%. Això implica que trobam diferències importants entre els centres públics i els concertats que, al curs 2000-2001, arriben al 15%; una xifra que resulta significativa i que pot marcar una tendència de futur.

3.4.3. EL RENDIMENT ESCOLAR A L'ENSENYANÇA DE BATXILLERAT⁹⁵

Les dades més rellevants es poden resumir al quadre III-59 sobre la promoció de l'alumnat de primer curs de batxillerat:

De l'anàlisi d'aquestes dades sobre els resultats de l'avaluació dels estudiants de batxillerat del primer curs podem assenyalar una sèrie de conclusions que poden contribuir a conèixer amb més profunditat la realitat d'aquest nivell en termes de rendiment:

1) És un fet significatiu que només tinguin una avaluació positiva, en totes les matèries el 37,6% de l'alumnat matriculat a batxillerat, i que un 30%, malgrat promoguin,

⁹⁵ Amb relació a aquestes dades, cal assenyalar la no-disponibilitat dels resultats d'avaluació als centres privats.

tenen una o dues matèries suspeses. Això implica, per tant, que al primer curs el percentatge d'alumnes de batxillerat que promouen no arriba al 70%.

2) Als centres concertats –malgrat tenir una matrícula no molt important- el percentatge d'estudiants que aprova totes les matèries, és del 46,3%, 10 punt més que el percentatge d'estudiants que aprova totes les matèries als IES. Una diferència important que segueix la tendència que hem constatat a l'educació primària i a l'educació secundària. I aquesta mateixa diferència la trobam, però amb els percentatges invertits, en el nombre d'alumnes que no promouen, i que en el cas dels IES arriba al 33%.

De l'anàlisi del quadre III-60 sobre els resultats de l'avaluació dels estudiants de batxillerat del segon curs, podem treure'n una sèrie de conclusions:

1) Una dada significativa amb relació als resultats del primer curs és que aproximadament el 60% dels alumnes matriculats aproven totes les matèries, la qual cosa suposa 23 punts més que al primer curs. Aquesta dada constata que la selecció s'ha fet en el curs anterior, amb la qual cosa es pot afirmar que estar matriculat a segon és gairebé una garantia de poder tenir el títol de batxillerat.

2) En aquest mateix sentit és un fet interessant constatar que el percentatge d'estudiants que tenen suspeses una o dues matèries, és molt baix, dada, també, diferent de la que es dona al primer curs amb relació a aquesta qüestió.

3) En aquest apartat és necessari assenyalar que les diferències entre els resultats als IES i als centres concertats són poc importants, malgrat als centres concertats el percentatge d'aprovats sigui superior que als públics; una dada que segueix la tendència d'altres nivells educatius.

3.5. LA CONVIVÈNCIA ALS CENTRES EDUCATIUS DE LES ILLES BALEARS

En aquest apartat abordarem el tema dels conflictes de convivència als centres escolars de les Illes Balears. Un tema que és important en aquests moments al nostre país i que contribueix al debat sobre l'estat de l'educació, particularment de l'educació secundària. Per començar a plantejar la resolució dels problemes de convivència i, en alguns casos, de violència escolar als nostres centres educatius un primer pas és conèixer aquesta realitat a la qual ens referirem a partir de les dades obtingudes dels treballs d'Orté i altres (1997-2000). Hem de començar per dir, per posar les bases que ens ajudin a resoldre aquesta problemàtica que, tal com es pot veure en el quadre III-61, no es tracta d'un fenomen generalitzat ni greu, sinó d'un fenomen que existeix i sobre el qual s'ha de treballar amb una actitud de col·laboració i corresponsabilitat entre l'administració educativa, la comunitat escolar, les famílies, els serveis socials, els mitjans de comunicació social i la societat en general.

QUADRE III-59.

Dades sobre promoció de l'alumnat de primer curs de batxillerat. Curs 2000-2001

PRIMER CURS		AVALUACIÓ FINAL								NO PROMOCIONEN	TOTAL ALUMNES	
		PROMOCIONEN										
		POSITIVA EN TOTES		NEGATIVA EN UNA		NEGATIVA EN DUES		TOTAL PROMOCIONEN				
		ALUMNES	%	ALUMNES	%	ALUMNES	%	ALUMNES	%	ALUMNES	%	
TOTALS	IES	1.639	36,7%	707	15,8%	637	14,3%	2.983	66,9%	1.478	33,1%	4.461
	CONCERTATS	206	46,3%	65	14,6%	64	14,4%	335	75,3%	110	24,7%	445
	TOTAL	1.845	37,6%	772	15,7%	701	14,3%	3.318	67,6%	1.588	32,4%	4.906

Font: Inspecció educativa 2002.

QUADRE III-60.

Dades sobre promoció de l'alumnat de segon curs de batxillerat. Curs 2000-2001

SEGON CURS		BATXILLERAT										
		AVALUACIÓ FINAL										
		POSITIVA EN TOTES		NEGATIVA EN UNA		NEGATIVA EN DUES		NEGATIVA EN TRES		NEGATIVA EN CUATRE		TOTAL ALUMNES
		ALUMNES	%	ALUMNES	%	ALUMNES	%	ALUMNES	%	ALUMNES	%	
TOTALS	IES	2.345	59,6%	84	2,1%	247	6,3%	288	7,3%	969	24,6%	3.933
	CONCERTATS	333	66,5%	0	0,0%	12	2,4%	17	3,4%	139	27,7%	501
	TOTAL	2.678	60,4%	84	1,9%	259	5,8%	305	6,9%	1.108	25,0%	4.434

Font: Inspecció educativa 2002.

QUADRE III-61.

Dades escolars sobre la intimidació entre companys

MOSTRA CAIB	POBLACIÓ COL-LEGI CONCERTAT	
Nombre d'alumnes: 3.033	Nombre d'alumnes: 306	
Gènere: 1.810 homes i 1.223 dones	Gènere: 107 homes i 87 dones	
Edat: 10-16 anys	Edat: 3-16 anys	
Sents que algun o alguns companys t'han amenaçat?	POBLACIÓ COL-LEGI CONCERTAT	MOSTRA CAIB
Mai	66 %	64,3 %
Alguna vegada, més de 4 vegades	30,9 %	30,02 %
Gairebé sempre	2,6 %	4,5%
Gairebé tots els dies, gairebé sempre: cursos en què ocorre amb major freqüència que el percentatge global	5è 6è primària 1r i 2n ESO	
Percentatge més elevat	6è primària	
De quan ençà et passen aquestes coses?	POBLACIÓ COL-LEGI CONCERTAT	MOSTRA CAIB
Des de l'any passat, des de sempre	17,8 %	18,3 %
Cursos en els quals ocorre des de sempre.	6è primària 1r i 2n ESO	
Percentatges més elevats		
Com et molesten?	3 o més accions diverses: 28,8 %	3 o més accions diverses: 12,1 %
On és el que més et molesta?	A la meua classe: 30,4 %	A la meua classe: 23,0 %
Qui et molesta?	1 al·lot o grup d'al·lots: 20 %	
En quins llocs del col·legi et molesten?	Al pati: 28,8 % Pati i classe: 7,6 % A qualsevol lloc: 18,2 %	
Parles d'aquests problemes amb algú?	Amb un o uns amics/gues: 18,2 % Amb els meus pares: 10,6 % Amb ningú: 10,6 % Amb els professors: 6,1 %	Amb un o uns amics/gues: 8,6 % Amb ningú: 6,2 % Amb els meus pares: 2,4 % Amb els professors: 1,1 %
Intervé algú per ajudar-te quan ocorre això?	No intervé ningú: 16,7 % Sí, algun company/a: 37,9 % Sí, un professor: 4,5 %	No intervé ningú: 11,6 % Sí, algun company/a: 9,9 % Sí, un professor: 1,3%
	POBLACIÓ COL-LEGI CONCERTAT	MOSTRA CAIB
Molestes i/o tractes malament qualche company?	Alguna vegada diverses vegades + Gairebé tots els dies: 53,1 % Gairebé tots els dies: 3,1 %	Alguna vegada diverses vegades Gairebé tots els dies: 49,8 % Gairebé tots els dies: 2,4 %
Gairebé tots els dies, gairebé sempre: % per cursos en els quals ocorre amb major freqüència que el percentatge global	6è primària 1r 2n ESO	
Percentatge més elevat	2n ESO	
Quan tractes malament un company, per què ho fas?	Perquè em provoca: 27,9 %	Perquè em provoca: 30,9 %
Quan molestes algú, què fan els teus companys?	Res: 28,4 % M'animen, s'uneixen al grup: 14%	Res: 27,5 % M'animen, s'uneixen al grup: 15,2 %

Font: Inspecció Educativa. Conselleria d'Educació i Cultura.

QUADRE III-62.

Dades sobre absentisme i conflictivitat a l'ESO

TOTAL D'ALUMNES ESO	20.174	20.720
	(curs 1999-2000)	(curs 2000-2001)

A. ÍNDEX

D'ABSENTISME DE L'ALUMNAT D'ESO

Absentisme ocasional (2 a 3 dies al mes)	16,2%	13,2%
Absentisme moderat (3 a 5 dies al mes)	10,7%	8,2%
Absentisme crònic	6,9%	6,1%
Absentisme total (15 a 20 dies al mes)	3,2%	2,9%

B. NIVELL DE CONFLICTIVITAT (alumnes afectats)

Expedients disciplinaris: resolucions d'expulsió temporal	954 (4,7%)	734 (3,5%)
Expedients disciplinaris: resolucions d'expulsió definitiva	14 (0,1%)	20 (0,1%)
Amonestacions	5.653 (28,0%)	5.247 (25,3%)

CAUSES

Distorsionar el clima de la classe	67,9%	63,2%
Enfrontament violent entre alumnes	4,3%	4,5%
Enfrontament violent amb professors	3,0%	3,9%
Ocasionar desperfectes al centre	3,1%	3,1%
Sortir del centre sense autorització	3,9%	4,7%
Absentisme	13,8%	11,5%
Altres	4,0%	9,1%

Font: Inspecció Educativa. Conselleria d'Educació i Cultura.

D'acord amb les dades que es mostren als quadres III-61 i III-62, podem assenyalar les següents conclusions:

1) Els alumnes que declaren haver-se sentit amenaçats per algun o alguns companys des de l'inici del curs és aproximadament d'un 30%, i oscil·la entre un 3% i un 5% el percentatge d'alumnat que de forma quotidiana pateix aquesta situació, principalment entre 5è de primària i 2n d'ESO. Es tracta de conductes que ocorren amb major freqüència als alumnes que a les alumnes, que tenen lloc al pati, al pati i a la classe, en qualsevol lloc i que les duen a terme companys/es de la mateixa classe. Resultats similars es deriven de l'estudi duit a terme amb una població de 306 estudiants d'un col·legi concertat de la ciutat de Palma d'edats compreses entre 3 i 16 anys.

2) Les dades d'altres estudis duits a terme dins i fora de l'Estat, encara que difícils de comparar a causa de la diferent metodologia que s'hi utilitza, ens informen, de forma general, de majors percentatges de males relacions entre iguals a l'escola primària que en la secundària, i en aquesta última, la major incidència de maltractament es produeix en el primer curs de secundària, i descendeix a poc a poc. Per una altra part, el nombre

d'alumnat que de forma freqüent (cada dia) és objecte d'actituds i conductes d'abús de poder per part dels seus companys de classe oscil·la entre un 3% i un 8%, i és entre un 2% i un 15%, el nombre d'alumnat que diu dur a terme aquestes conductes d'abús de poder envers els seus companys cada dia (s'observen majors percentatges de víctimes a 1r d'ESO, i majors percentatges d'agressors a 2n d'ESO). En el cas de l'alumnat de les Balears, tant el nombre d'alumnes víctimes com el nombre d'alumnes agressors, segons autodeclaració, se situa en els trams percentuals més baixos, sempre tenint en compte la cautela comentada respecte de la diferent metodologia utilitzada.

3) Per altra part, dins aquesta mateixa línia d'aproximació als problemes de convivència als centres docents i d'acord amb les dades recollides per la Inspecció Educativa durant els cursos 2000/01 i 2001/02 (vegeu el quadre corresponent), encara que sembla clar que és important descriure els comportaments de "distorsió" de forma més concreta, és evident que aquestes dades ens indiquen algunes qüestions que mereixen un comentari. En primer lloc, i si triam els percentatges més baixos i més alts, entre un 48,3% en el cas de Menorca i un 68,7% en el cas de Palma, de distorsió percebuda a l'aula, encara tenint en compte que pugui haver-hi diferències perceptives entre els informants, és un percentatge que necessàriament ha de rebaixar-se per poder dur a terme l'acció educativa mínimament en condicions.

Quant a l'absentisme, d'acord amb les dades relatives als seus percentatges menors i majors durant el curs 2001 (prop d'un 1,8% en el cas de Menorca i d'un 4,4% en el cas de Palma), també seria important fer-ne una "classificació" que permetés una anàlisi més precisa sobre les seves causes, ja que en un percentatge important també està relacionat amb situacions de conflicte mal resoltes a l'aula i/o al centre. A més, hem de tenir en compte que, d'una banda, el percentatge de conflictivitat en els centres docents atribuïble a l'absentisme ocupa, com a causa, el segon lloc, globalment, després de "distorsionar el clima de la classe", i d'altra banda, que bona part dels problemes de disrupció a les aules i als centres coincideixen amb problemes d'absentisme ocasional que, a poc a poc, es converteix en crònic i que acaba amb l'abandonament del centre per part de l'alumne o alumna. La resta de comportaments (agressions físiques, materials, etc.), se situen aproximadament entre el 3% i el 5% del nivell de conductes disruptives comentat.

Per tant, tot i aquesta aproximació mínima a una realitat complexa, cal assenyalar que la conflictivitat i els problemes de convivència a les escoles són encara problemes no molt significatius, però que cal abordar si no es vol que puguin provocar en el futur problemes més greus i difícils de resoldre. Alguns centres i algunes zones necessiten que es duguin a terme programes integrals d'intervenció, que, a més, no poden ser purament escolars.

3.6. L'EDUCACIÓ PER A PERSONES ADULTES

La Llei orgànica 1/1990, de 3 d'octubre, d'ordenació general del sistema educatiu, en el seu article 51 estableix que el sistema educatiu garantirà que les persones adultes

puguin adquirir, actualitzar, completar o ampliar els seus coneixements i aptituds per al seu desenvolupament personal i professional. En l'article 52 preveu que les persones adultes que desitgin adquirir els coneixements equivalents a l'educació bàsica (nivell I o alfabetització, nivell II o consolidació de coneixements i nivell III o educació secundària per a persones adultes) comptaran amb una oferta adaptada a les seves condicions i necessitats; i en l'article 54 preveu que les comunitats autònomes promouran mesures amb tendència a oferir a tots els ciutadans l'oportunitat d'accedir als nivells o graus dels ensenyaments no obligatoris regulats en aquesta llei.

Segons les dades del padró municipal d'habitants, l'any 1996 a les Illes Balears l'1,9% de la població major de 15 anys és analfabeta, el 39,6% no té estudis, el 32,2% té el títol de graduat escolar o equivalent i tan sols el 26,2% té un títol superior al graduat escolar. Aquestes dades ens demostren la necessitat de potenciar l'educació reglada per a les persones adultes.

3.6.1. ENSENYAMENTS

Dins la formació reglada per a persones adultes s'inclouen els ensenyaments corresponents a l'educació bàsica, estructurada en tres nivells: nivell I o alfabetització, nivell II o consolidació de coneixements i nivell III o educació secundària per a persones adultes; els ensenyaments per a l'obtenció del títol de graduat escolar i els ensenyaments per a la preparació per accedir als nivells o graus dels ensenyaments no obligatoris regulats per la LOGSE.

QUADRE III-63.

Educació d'adults: alumnes matriculats segons ensenyament Curs 2001-2002

ALUMNES MATRICULATS	Total educació per a persones adultes	Educació bàsica per a a persones adultes	Ensenyaments per a obtenir el graduat escolar	Prep. formació professional per a persones adultes
Illes Balears	5.473	2.231	656	2.586
% respecte del total Balears	100	40,8	12	47,3
Total Espanya	420.214	188.565	99.398	132.251
% Illes Balears/Espanya	1,3	1,2	0,7	2,0

Font: Elaboració pròpia a partir del Ministeri d'Educació, Cultura i Esports.

Com es pot veure al quadre III-63 el nombre total d'alumnes matriculats a tots els ensenyaments pel que fa al conjunt de les Illes Balears és de 5.473 persones. El percentatge de matriculats entre els diferents tipus d'ensenyament, (educació bàsica i preparació per a la formació professional) ronda prop del 50%, s'ha de tenir en compte que el títol de graduat escolar té els mateixos efectes professionals que el títol de graduat en

educació secundària. Segons l'avanç de les dades del Ministeri d'Educació, Cultura i Esports per al curs 2001/2002 és en la preparació per a la formació professional per a persones adultes on tenim un major representació d'alumnes matriculats respecte del conjunt de l'Estat.

3.6.2. ENSENYAMENTS D'EDUCACIÓ BÀSICA PER A PERSONES ADULTES

Els ensenyaments d'educació bàsica per a persones adultes són els que abasten el procés educatiu que va des de l'alfabetització fins a l'obtenció del títol de graduat en educació secundària. En termes generals, l'educació bàsica per a les persones adultes està configurada en tres blocs, els dos primers s'agrupen en els ensenyaments inicials de l'educació bàsica (nivell I: alfabetització i neolectura; nivell II: consolidació de coneixements i tècniques instrumentals elementals, equivalent a 6è de primària) i el tercer bloc es correspon amb els ensenyaments de l'educació secundària per a persones adultes.

Els ensenyaments inicials estan dirigits a aquelles persones que no dominen les tècniques instrumentals elementals, per la qual cosa els seus objectius generals se centren a dotar-les de coneixements, destreses, habilitats i tècniques bàsiques que facilitin la seva promoció personal, social i laboral, així com la continuïtat en altres processos formatius. Per cursar aquests ensenyaments serà necessari haver complint devuit anys, i aquestes classes seran impartides per persones que tinguin el títol de mestre o equivalent.

El tercer bloc de l'educació bàsica està encaminat a obtenir el títol de graduat en educació secundària per a les persones adultes. Aquests ensenyaments es poden cursar amb la modalitat presencial o a distància, i caldrà haver complint devuit anys per fer-los. Els objectius que s'han d'assolir en aquest bloc són els mateixos que els establerts per a l'educació secundària obligatòria.

Com es pot veure en el quadre III-64, el nombre total d'alumnes matriculats als ensenyaments d'educació bàsica per a persones adultes pel que fa al curs 2001-2002, és de 2.231 persones. El percentatge d'alumnes matriculats als ensenyaments d'educació secundària és molt superior al dels matriculats als ensenyaments inicials, un 71,9% i un 28,1% respectivament. Destaca l'elevada representació d'alumnes d'educació secundària presencial respecte del conjunt de l'Estat.

QUADRE III-64.

Nombre d'alumnes matriculats segons ensenyament (Curs 2001-2002)					
ALUMNES MATRICULATS	ENSENYAMENT INICIALS E. BÀSICA		EDUCACIÓ SECUNDÀRIA PER A PERSONES ADULTES		
	Total	Alfabetització	Consolidació de coneixements	Presencial	A distància
Illes Balears	2.231	325	301	1.285	320

% respecte del total I. Balears	100,0	14,6	13,5	57,6	14,3
Total Espanya	188.565	84.007	56.316	36.657	11.585
% Illes Balears / Espanya	1,2	0,4	0,5	3,5	2,8

Font: Elaboració pròpia a partir del Ministeri d'Educació, Cultura i Esports.

3.6.3. ENSENYAMENTS PER OBTENIR EL GRADUAT ESCOLAR

L'obtenció del títol de graduat escolar permet accedir al segon cicle de l'ensenyament secundari obligatori i té els mateixos efectes professionals que el títol de graduat en educació secundària. Aquest títol facilita que les persones que han cursat ensenyaments en el sistema de la Llei general d'educació del 1970, puguin accedir a les noves ensenyances o al món laboral. Les administracions educatives competents, des del curs 1997/1998 han tengut l'obligació d'organitzar periòdicament proves per a l'obtenció del títol de graduat escolar, que es convocaran fins a l'acabament del curs 2001/2002. Per tant, fins que no estiguin generalitzats els ensenyaments d'educació secundària obligatòria, els centres públics d'educació de persones adultes i els centres privats autoritzats podran continuar impartint els ensenyaments que duen al títol de graduat escolar, tant en la modalitat presencial com a distància. Es podran inscriure per a la realització de les proves extraordinàries per a l'obtenció del títol de graduat escolar, les persones que tinguin 15 anys complits abans del 31 de desembre del 1997.

QUADRE III-65.

Matrícula per l'obtenció del títol de graduat escolar (Curs 2001-2002)

ALUMNES MATRICULATS	ENSENYAMENT PER A OBTENIR EL GRADUAT ESCOLAR		
	Total	Presencial	A distància
Illes Balears	656	528	128
% respecte del total I. Balears	100,0	80,5	19,5
Total Espanya	99.398	47.957	51.441
% Illes Balears / Espanya	0,7	1,1	0,2

Font: Elaboració pròpia a partir del Ministeri d'Educació, Cultura i Esports.

En el quadre III-65 es posa de manifest que el nombre total d'alumnes matriculats als ensenyaments per obtenir el graduat escolar pel que fa al curs 2001-2002, és de 656 persones. Cal destacar que és una educació majoritàriament presencial, tal sols el 19,5% dels alumnes matriculats realitzen els seus estudis a distància i que és una educació que podríem anomenar residual, aquest és el darrer any que s'imparteix.

3.6.4. ENSENYAMENTS DE FORMACIÓ PROFESSIONAL PER A PERSONES ADULTES

Dins aquests ensenyaments distingirem dos models: els ensenyaments tecnicoprofessionals en aules taller i un segon model d'ensenyaments diversos als quals agruparem amb el terme "altres ensenyaments".

Els ensenyaments tecnicoprofessionals a aules taller estan dirigits a persones treballadores o en situació d'atur que vulguin millorar la seva formació i qualificació personal. Per accedir-hi es requereix tenir complits els 20 anys. Segons la comunitat autònoma, en aquests ensenyaments es poden cursar distintes especialitats: construcció, arts gràfiques, imatge i so, electricitat, electrònica, fontaneria i calefacció, fusteria, etc.

Altres ensenyaments. La Llei orgànica 1/1990, de 3 d'octubre, d'ordenació general del sistema educatiu, en el seu article 53 estableix que les administracions educatives, en el nostre cas la comunitat autònoma, organitzaran proves per a l'obtenció de títols de formació professional i que els majors de 25 anys podran ingressar directament a la universitat, sense necessitat de titulació alguna, mitjançant la superació d'una prova específica.

En aquest apartat inclouen l'accés a la universitat per a majors de 25 anys, preparació proves no escolaritzades FP1., preparació proves d'accés a cicles de grau mitjà, preparació provés d'accés a cicles de grau superior, llengua castellana per a immigrants i altres.

En el quadre III-66 es posa de manifest que el nombre total d'alumnes matriculats als ensenyaments de formació professional per a persones adultes el curs 2001-2002 és de 2.586 persones. La distribució d'alumnes d'acord amb el tipus d'estudis demostra que les matriculacions a la preparació de proves no escolaritzades FP1 i a llengua castellana per a immigrants són les majoritàries, amb percentatges que arriben al 43,2% i al 38,7% respectivament. També és significativa la matriculació a accés a la universitat > 25 anys, amb el 10,4% dels matriculats. Respecte del conjunt de l'Estat espanyol destaca una acusada major representació dels matriculats a preparació proves d'accés a cicles grau superior, a llengua castellana per a immigrants i a l'accés a la universitat >25 any.

3.6.5. CENTRES DOCENTS, PROFESSORAT I ALUMNES PER ILLES

La Llei orgànica 1/1990, de 3 d'octubre, d'ordenació general del sistema educatiu, en el seu article 53 estableix que l'educació de les persones adultes es podrà impartir a centres docents ordinaris o específics, i que els professors que imparteixen als adults ensenyaments per obtenir un títol acadèmic o professional, hauran de comptar amb la titulació establerta amb caràcter general per impartir aquests ensenyaments.

D'acord amb les dades de la Direcció General de Planificació i Centres, el nombre total d'alumnes matriculats als ensenyaments per a persones adultes varen disminuir lleugerament el curs 2001/2002 amb relació al curs 2000/2001, no obstant això, s'ob-

Quadre III-66.

Nombre d'alumnes matriculats d'acord amb el tipus d'estudis (curs 2001-2002)

ALUMNES MATRICULATS	E. TÈCNICS PROF.			ALTRES ENSENYAMENTS				
	Total	Enseny. tècnic professional a aules taller	Accés a la universitat > 25 anys	Llengua castellana per a immigrants	Preparació proves no escolaritzades FP1	Preparació proves d'accés a cicles grau mitjà	Preparació proves d'accés a cicles grau mitjà	Altres
Illes Balears	2.586	105	268	1.001	1.116	3	86	7
% respecte del total I. Balears	100	4,0	10,4	38,7	43,2	0,1	3,3	0,3
Total Espanya	132.251	4.885	5.377	13.232	33.029	2.449	1.007	72.272
% Illes Balears/Estat espanyol	1,9	2,1	5,0	7,6	3,4	0,1	8,5	0,0

Font: Elaboració pròpia a partir del Ministeri d'Educació, Cultura i Esports.

QUADRE III-67.

Centres docents, professorat i alumnes per Illes (Curs 2000-2002 i Curs 2001-2002)

	CENTRES				PROFESSORAT				ALUMNES	
	Centres específics		IES		De la Conselleria		Altres*		Alumnes**	
	2000/2001	2001/2002	2000/2001	2001/2002	2000/2001	2001/2002	2000/2001	2001/2002	2000/2001	2001/2002
Mallorca	10	10	2	2	148	137	148	85	8.242	8.108
Menorca	2	2	1	1	44	27	26	34	2.621	2.418
Pitiüses	1	1	1	1	34	23	7	5	811	1.014
Illes Balears	13	13	4	4	226	187	181	124	11.674	11.540

* Professorat contractat per altres organismes, generalment a temps parcial.

** Inclou alumnat que cursa els següents ensenyaments: ensenyaments inicials, graduat escolar, llengua catalana/castellana per a immigrants, llengua catalana, accés a la universitat per a majors de 25 anys, preparació de proves no escolaritzades d'FP1, ensenyaments tecnicoprofessionals en aules taller, preparació per a les proves d'accés a cicles formatius, educació secundària per a persones adultes, cicles formatius de grau mitjà, ensenyaments a distància (ESPA, BATX., BUP/COU).

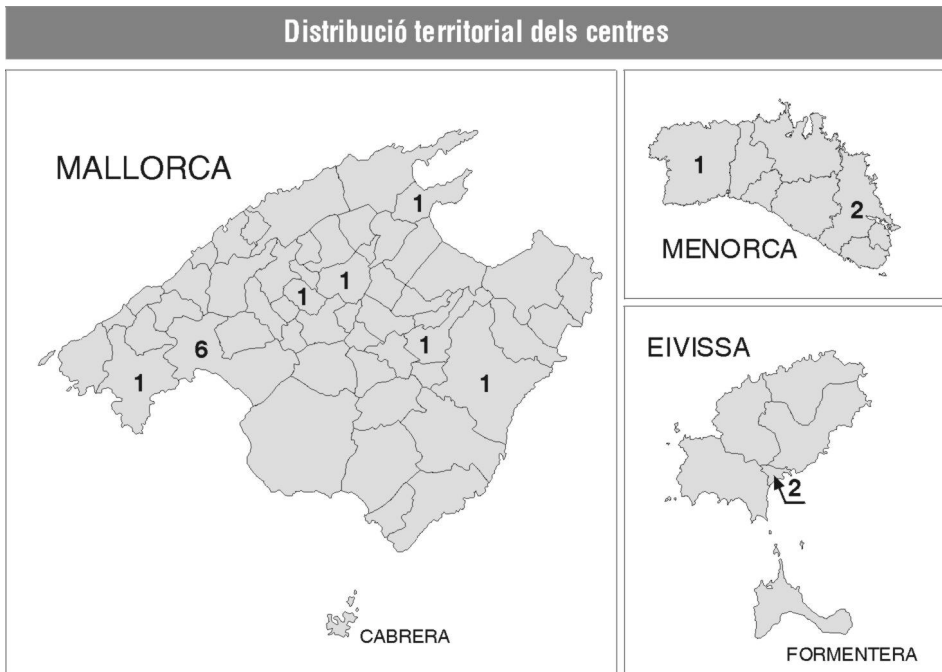
Font: Elaboració pròpia a partir de Direcció General de Planificació i Centres.

serven diferències entre illes. La disminució és més acusada a l'illa de Menorca que a Mallorca, mentre que a Eivissa es produeix un increment del nombre de matriculats. Pel que fa al nombre de professors/es es va reduir notablement, sobretot el professorat contractat per altres organismes a l'illa de Mallorca. El nombre de centres es manté (vegeu quadre III-67).

3.6.6. DISTRIBUCIÓ TERRITORIAL DELS CENTRES

A continuació es presenta l'oferta de centres públics que impartiran educació per a persones adultes durant el curs acadèmic 2002/2003 a les Illes Balears. A les Balears comptam amb 13 centres específics i 4 IES (vegeu gràfic III-32).

GRÀFIC III-32.

QUADRE III-68.

Distribució territorial dels centres (Curs 2002/2003)										
	Palma	Inca	Petra	Binissalem	Manacor	Calvià	Alcúdia	Maó	Ciutadella	Eivissa
Centres específics	4	1	1	1	1	1	1	1	1	1
IES	2							1		1
Total	6	1	1	1	1	1	1	2	1	2

Font: Elaboració pròpia a partir de Direcció General de Planificació i Centres.

L'oferta d'ensenyaments no és la mateixa a tots els centres. Bàsicament a tots els centres específics es poden cursar ensenyaments d'educació bàsica del nivell I i nivell II, català, castellà per a estrangers i idiomes. Els ensenyaments d'educació bàsica de nivell III i la preparació proves d'accés a cicles formatius es poden cursar a tots els centres específics menys als ubicats a Petra i Binissalem; l'accés a la universitat també es pot cursar a tots els centres menys a 2 del 4 centres específics ubicats a Palma, a Binissalem i al centre específic d'Eivissa. La majoria dels ensenyaments són de caire presencial, tal sols a 3 centres específics, un a cada illa, es pot cursar el nivell II i el nivell III de l'educació bàsica a distància (vegeu quadre III-68).

Quant a l'oferta dels IES a quasi tots es poden cursar ensenyaments de batxillerat a distància.

3.6.7. CONCLUSIONS EDUCACIÓ D'ADULTS

Durant el curs 2001/2002 el percentatge de matriculats als diferents tipus d'ensenyances d'adults, entre l'educació bàsica i la preparació per a la formació professional, frega el 50% respectivament, i s'ha de tenir en compte que el títol de graduat escolar té els mateixos efectes professionals que el títol de graduat en educació secundària.

Quant al nombre de matriculats als distints nivells de l'educació bàsica, el percentatge d'alumnes matriculats als ensenyaments d'educació secundària és molt superior al de matriculats als ensenyaments inicials, un 71,9% i un 28,1% respectivament. Destaca l'elevada representació d'alumnes d'educació secundària respecte del conjunt de l'Estat espanyol; segons l'IBAE a les Illes l'any 1996, el 39,6% de la població major de 15 anys no tenia estudis i l'1,9% era analfabeta.

Pel que fa la formació professional, la distribució d'alumnes d'acord amb el tipus d'estudis demostra que les matriculacions a la preparació de proves no escolaritzades FP1 i a llengua castellana per a immigrants són les majoritàries, amb percentatges que arriben al 43,2% i al 38,7% respectivament. També és significativa la matriculació a accés a la universitat per a majors de 25 anys, amb el 10,4% dels matriculats. Segons l'IBAE l'edat mitjana de la població immigrada estrangera durant l'any 2000 a les Illes Balears és de 34 anys, per tant, molts d'ells necessiten aprendre la llengua catalana o castellana. Respecte del conjunt de l'Estat espanyol destaca una acusada major representació dels matriculats a preparació proves d'accés a cicles grau superior, a llengua castellana per a immigrants i a l'accés a la universitat majors de 25 anys. Per entendre aquestes dades s'ha de tenir en compte, l'elevat nombre d'immigrants que rep la nostra comunitat autònoma respecte d'altres comunitats autònomes de l'Estat i s'ha de tenir en compte també que, l'any 1996, tan sols el 26,2% de la població de les Illes major de 15 anys tenia un títol superior al graduat escolar o equivalent.

Quant a l'oferta de centres públics on s'imparteix educació d'adults, a les Illes Balears comptam amb 13 centres específics i 4 instituts d'educació secundària.

3.7. ELS ESTUDIS UNIVERSITARIS

S'han complit vint anys de l'aprovació de la LRU i ja ha canviat la normativa d'universitats. Des de principis de l'any 2002 és vigent la LOU. Durant aquest període les universitats espanyoles i de manera significativa la UIB han tengut un desenvolupament extraordinari, tant pel que fa a l'increment d'alumnes com a la creació de nous estudis i instal·lacions escampades per tot el campus de Palma i altres zones del territori de les Illes Balears.

Aquesta expansió ha respost a la demanda de la societat de major i millor educació des de la percepció encertada que les titulacions universitàries són condició necessària, encara que no suficient, per a la promoció social i la millora de la qualitat de vida de la comunitat.

Cal afegir que el creixement universitari s'ha fet sense una educació superior no universitària (encara és un repte el desenvolupament d'una formació professional de qualitat), sense planificar el mapa universitari i el seu desenvolupament. Per tant, en alguns casos, al llarg d'aquests anys els nous estudis han respost més a donar satisfacció clientelar que a una desconcentració raonada de l'oferta.

Aquests fets i la manca de recursos públics han produït o accentuat situacions com la massificació de l'alumnat, la conversió de part de la investigació i de la formació de postgrau en activitats centrades, per sobre de qualsevol altra consideració científica o formativa, en fonts de finançament, la qual cosa ha augmentat les contradiccions de la universitat pública.

Fins a la seva derogació, la LRU ha estat un marc útil per permetre l'articulació d'una universitat en democràcia, tot superant el model burocràtic, uniformista i sense autonomia real de la universitat franquista. Però és evident que havia esgotat les seves possibilitats i que per donar resposta als nous requeriments de la societat era necessari un canvi legislatiu en profunditat, en qualsevol cas per fer correctament aquest canvi s'havia de fer un debat ampli entre la comunitat universitària, els poders públics i la societat organitzada en el seu conjunt. Lamentablement això no ha estat el que ha passat.

Per donar resposta a aquestes qüestions el PP ha fet aprovar la Llei orgànica d'universitats, sense un procés de debat previ i amb plantejaments d'urgència que solament poden tenir justificació com a limitadors de la participació i amb uns continguts que ens retornen a temps passats.

3.7.1. LA SITUACIÓ A LES ILLES BALEARS. CARACTERÍSTIQUES I DIMENSIONS

Una de les característiques diferencials de la situació de l'ensenyament superior a les Illes és la manca de competència a la Universitat de les Illes Balears (UIB), competència localitzada al territori de la comunitat autònoma. Hi ha una delegació de la UNED, però

la seva actuació és, almenys en part, complementària a la de la UIB. Les altres universitats que reben alumnes de les Illes Balears, es poden considerar en dos grups, les que ofereixen titulacions que també té la UIB, com la Universitat Oberta de Catalunya; i les universitats que ofereixen titulacions que no desenvolupa la UIB, com les universitats on es cursen estudis de medicina o arquitectura, per exemple. En qualsevol cas, la UIB té una posició privilegiada al territori de la comunitat autònoma.

A setembre del 2001 el personal docent i investigador de la UIB està format per 951 persones, que representen 682 docents, si es fa l'equivalència a temps complet; amb 417 persones dedicades a l'administració i als serveis de la universitat i 12.925 alumnes; 359 cursen estudis de doctorat. A més, s'han de considerar les 395 persones matriculades al curs d'aptitud pedagògica, preceptiu per poder optar a la docència; així com les 2.149 que realitzen cursos de reciclatge de català. L'evolució recent d'aquests indicadors permet millorar la ràtio alumnat-professorat, i oferir possibilitats de millora de la qualitat, però anuncia una tendència regressiva en la demanda (vegeu quadre III-69).

QUADRE III-69.

Alumnat i professorat de la UIB, 1998-2001

	1998	1999	2000	2001
Alumnat (1r, 2n i 3r cicle)	13.411	13.064	13.178	12.925
Professorat equivalent a temps complet	611	640	665	682
Ràtio alumnes/PDI	21,95	20,41	19,82	18,95

Font: Indicadors institucionals de la UIB, Pressupost 2002.

Finalment, el 2002, la UIB disposa de 99.171 metres quadrats construïts, espais que han augmentat considerablement (un 11%) des del 1998.

En el context espanyol es pot considerar una universitat petita, però dins el context europeu les seves dimensions són valorades com raonables i suficients per poder ser gestionades amb criteris de racionalitat i qualitat.

3.7.2. OFERTA FORMATIVA I DESENVOLUPAMENT DE LA DOCÈNCIA

La UIB al curs acadèmic 2001-2002 oferia 41 titulacions distintes: 15 de primer cicle, 16 de primer i segon cicle, 3 de segon cicle, una de pròpia i, amb l'adscripció de diferents escoles universitàries, 6 titulacions de primer cicle. A més de 20 programes de doctorat, 10 màsters, 14 cursos d'especialista universitari i 22 cursos de postgrau.

Aquest curs 2001-2002, la Conselleria d'Educació i Cultura del Govern autoritzà i finançà, d'acord amb la UIB, l'oferta de tres titulacions noves: diplomatura en fisioteràpia, enginyer tècnic industrial, especialitat en electrònica industrial, i la llicenciatura en filologia anglesa. Per al curs 2002-2003 es continuarà amb la diversificació d'estudis, ja que s'oferiran també les següents titulacions noves: diplomatura de mestre, especialista

en educació especial; enginyer tècnic agrícola, especialitat en hortofruccultura i jardineria; i arquitectura tècnica. La majoria de les titulacions de la UIB corresponen a ciències humanes i jurídiques i socials; seguides per les ciències experimentals i tècniques; les ciències de la salut hi són representades per dues úniques titulacions (diplomatura en infermeria i en fisioteràpia). Però les noves titulacions equilibren un poc més l'oferta i amplien les possibilitats de seguir estudis tècnics i de millorar la cobertura de les necessitats formatives de les Illes. De fet, amb la nova oferta formativa es produeix un creixement significatiu en les titulacions de primer cicle i en les de primer i segon cicle.

Pel que fa al personal dedicat a l'ensenyament, la UIB disposa d'un document de plantilla vigent actualment, aquest document que racionalitza l'estructura de professorat dels departaments i també del personal d'administració i serveis, segons els resultats, contrastats per la Conselleria d'Educació i Cultura, són satisfactoris pel que signifiquen d'adequació de les plantilles i de promoció del personal que fa feina a la universitat. En qualsevol cas el nombre de professors associats a alguns departaments, encara és excessiu, i representa el 42,5% de tot el personal docent i investigador (PDI). Les dades del PDI són les següents fins al curs 2000-2001, el darrer sobre el qual hi ha dades oficials (vegeu quadre III-70).

QUADRE III-70.

Evolució del professorat 1996-2001

	1996-97	1997-98	1998-99	1999-00	2000-01
Catedràtics d'universitat	70	67	73	76	76
Titulars d'universitat	143	152	153	160	156
Catedràtics d'escola universit.	20	23	28	32	30
Titulars d'escola universitària	139	139	152	164	130
Associats	211	266	319	360	404
TOTAL 1 (*)	583	647	725	792	886
TOTAL 2	633	716	817	898	951

* No inclou altres membres del PDI (investigadors, ajudants d'universitat o d'escola, visitants, etc.)

Font: UIB 2001, *Estadística i indicadors*.

La UIB també participa en el sistema d'avaluació institucional de l'ensenyament, actualment segons el II Pla de qualitat d'àmbit estatal. Aquesta avaluació significa una avaluació interna i externa de totes les titulacions i serveis de la UIB, en un període de sis anys, iniciada el curs 2001-2002. A l'anterior Pla de qualitat s'han fet avaluacions no només de la docència, sinó també d'investigació i serveis, de la facultat de ciències (física, química, biologia i bioquímica); de la llicenciatura d'administració i direcció d'empreses, la llicenciatura d'economia i la diplomatura de ciències empresarials; i dels estudis de dret i infermeria. A més, es manté, com a instrument complementari d'avaluació dins de la UIB, un qüestionari que cada any es passa entre tot l'alumnat, i també un

autoinforme per a tots els professors. El problema, expressat especialment per l'alumnat, és la lenta correcció de les deficiències observades i la poca transparència dels resultats obtinguts pels professors als qüestionaris de valoració. Aquest és un problema comú a la majoria d'universitats públiques de l'Estat.

3.7.3. FORMACIÓ SEMIPRESENCIAL. PRESENCIA A MENORCA I EIVISSA

Un dels problemes històrics de la UIB és la sobrerrepresentació de l'alumnat de Mallorca, enfront de la reduïda presència d'alumnat de les altres illes, en termes relatius a la població que realitza estudis universitaris. La pluriinsularitat en aquest cas es tradueix en una major facilitat per part dels estudiants de les Pitiüses i de Menorca per anar a altres universitats. Aquest problema s'ha tractat encertadament encara que de manera insuficient, amb l'oferta de Campus extens, és a dir, la possibilitat de seguir la titulació mitjançant metodologies semipresencials: professors desplaçats i connexió informàtica.

Aquest projecte de Campus extens ha donat una nova dimensió pluriinsular a la UIB, en el camí de convertir la UIB en la veritable Universitat de les Illes Balears. No es pot oblidar que un nivell complementari d'aquest tipus de concepte d'extensió han estat els centres universitaris municipals; diferents municipis de Mallorca (entre altres: Alcúdia, Calvià, Felanitx, Manacor, Pollença, Porreres, Santanyí) estan connectats amb la Universitat, no fan docència reglada com es fa a Menorca i a Eivissa, però sí que estan connectats amb el mateix tipus d'eines que Menorca i Eivissa. A aquests centres no només es fa ús de les noves tecnologies informàtiques per mantenir la connexió amb la UIB, sinó que suposen un espai d'encontre dels estudiants perquè puguin estudiar i transferir-se les seves experiències.

Actualment el projecte de Campus extens és una realitat consolidada i exportada a altres universitats. L'oferta de Campus extens s'ha desenvolupat de forma flexible, s'han fet canvis a les titulacions ofertes i s'han substituït de forma progressiva els estudis de mestre d'educació infantil pels estudis de mestre d'educació en llengua estrangera; per anar cobrint aquestes necessitats i mantenir un cert equilibri entre oferta i demanda. Als estudis de ciències empresarials s'ha completat el 2000-2001 la primera promoció que va començar el curs 1998-1999. L'oferta actual de Campus extens inclou els següents estudis: ciències empresarials, infermeria, mestre, especialista en educació infantil (2n. i 3r. curs a Eivissa i Menorca), mestre, especialista en llengua estrangera (1r. curs a Eivissa i Menorca). A més de l'oferta reglada també hi ha una oferta de formació continuada.

L'increment de l'oferta i de l'ús per part de l'alumnat ha estat molt important. El primer any es van fer 408 hores de video-conferència, l'any 1998-1999 se'n feren 1.340 i el 1999-2000 més de 2.500, i l'augment continua. També el volum de memòria que ocupen els continguts sobre la xarxa Internet s'han multiplicat per quatre des del primer curs fins al curs 2000-2001, amb més de quinze mil accessos realitzats pels alumnes al llarg del darrer curs 2001-2002.

3.7.4. LA CAPACITAT DE RECERCA

Una de les característiques de la universitat és la seva capacitat en investigació, no es pot entendre una docència de qualitat si no hi ha investigació bàsica i aplicada. El 2001, tal com es mostra al quadre III-71, la UIB tenia:

- 38 projectes europeus;

- 86 projectes finançats per l'Administració de l'Estat: Govern central i del Govern de la comunitat autònoma de les Illes Balears a través de la Comissió Interministerial de Ciència i Tecnologia (CICYT), la Direcció General d'Investigació Científica i Tècnica (DGICYT) i la Direcció General d'Ensenyament Superior i Investigació Científica (DGE-SIC); i,

- 51 projectes d'article 11, un article que a l'anterior llei de reforma universitària (vigent al llarg del 2001) permetia i legalitzava la prestació de serveis dels professors a empreses i a institucions.

QUADRE III-71.

Projectes de recerca per àrees, 2001					
	Europeus	CICYT-DGICYT	DGESIC	Altres	Total
Biologia ambiental	3	1	9	13	26
Biologia fonamental i c. de la salut	1	0	8	1	10
Ciències de l'educació	1	0	3	3	7
C. històriques i t. de les arts	0	0	11	0	11
C. matemàtiques i informàtica	4	1	5	4	14
Ciències de la Terra	3	1	3	2	9
Dret privat	3	0	4	2	9
Dret públic	0	0	1	0	1
Economia i empresa	1	1	0	5	7
Filologia catalana i l. general	0	0	1	0	1
Filologia espanyola, moderna i llatina	0	0	3	0	3
Filosofia	0	0	2	1	3
Física	4	1	6	4	15
Psicologia	0	0	7	1	8
Química	0	4	8	3	15
IMEDEA	18	1	5	12	36
TOTAL	38	10	76	51	175

Font: UIB 2001, Estadística i indicadors.

Al marge que hi pugui haver projectes d'investigació d'altres tipus i amb fonts de finançament alternatives, per exemple per la participació de professors de la UIB a projectes interuniversitaris no inclosos al quadre 31, s'observa una certa desigualtat per

àrees, amb un lideratge clar de la Facultat de Ciències (biologies, física i química).

Per valorar la capacitat de recerca de la UIB, als projectes s'han d'afegir altres iniciatives com les tesis d'investigació, la presentació de comunicacions, publicació d'articles, les patents, l'organització de congressos, etc. El quadre III-72 és un resum d'alguns d'aquests indicadors. Les dades confirmen la diversitat de formes de recerca a la UIB, però que no són característiques d'aquesta universitat, sinó de la diferència entre les diverses disciplines. La valoració purament quantitativa d'aquestes dades seria un greu error, la quantitat no té necessàriament relació amb la qualitat de la recerca, però sí que es pot interpretar la següent informació com a indicativa de la important activitat de recerca, de l'evident integració dels professors de la UIB a les respectives comunitats científiques.

QUADRE III-72.

Dades d'investigació, 2001

	Tesis i memòries d'investigació	Ponències i comunicacions	Llibres o capítols de llibres	Articles (*)
Biologia ambiental	7	30	21	46
Biologia fonamental i c. de la salut	6	23	7	56
Ciències de l'educació	14	73	64	42
C. històriques i t. de les arts	2	44	42	28
C. matemàtiques i informàtica	38	33	3	31
Ciències de la Terra	1	6	25	17
Dret privat	5	12	26	25
Dret públic	8	5	25	20
Economia i empresa	12	78	33	29
Filologia catalana i l. general	3	22	34	35
Filologia espanyola, moderna i llatina	4	19	20	16
Filosofia	2	42	19	11
Física	4	30	22	106
Infermeria	1	19	4	12
Psicologia	2	65	23	37
Química	15	18	4	97
TOTAL	124	519	372	608

* No inclou articles de divulgació; només inclou articles a revistes de difusió internacional o nacional.

Font: UIB 2001, Estadística i indicadors.

El conjunt de les dades permet afirmar que la UIB és una universitat on el vessant investigador és molt important. Segons algunes publicacions se situa (2001) al setè lloc de totes les universitats espanyoles quant a investigació es refereix, d'altres publicacions, segons el paràmetre que es mesura, la col·loquen al vuitè. Per tant, és una universitat ben consolidada des del punt de vista de recerca.

La recerca, al marge de la diversitat present entre les disciplines, ha de poder tenir algun tipus d'aprofitament per a la societat. Per això és important la transferència dels resultats d'investigació, perquè realment la investigació sigui aprofitable. Per això s'han començat a constituir grups de recerca que identifiquin línies permanents d'investigació, grups de professors, les seves activitats i resultats, les aplicacions ja realitzades, etc. Actualment ja s'ha fet un catàleg dels grups i projectes d'investigació. La disponibilitat de la informació a la pàgina web de la UIB, així com l'edició en CD del catàleg pot permetre millorar les relacions dels investigadors amb la societat, especialment dels sectors més interessats en la investigació lligada al desenvolupament i a la innovació.

3.7.5. DIMENSIÓ SOCIOCULTURAL

La dimensió sociocultural és un eix d'actuació quasi tan important com la docència o la investigació, especialment important perquè a les Illes només hi ha una universitat; per tant, no pot defugir la seva responsabilitat de dinamització sociocultural.

Dins del que seria l'apartat sociocultural, s'ha creat el que abans era el vicerectorat d'extensió universitària, i se l'ha dotat de capacitat també d'activitat cultural, amb la creació del servei d'activitats culturals (SAC). L'activitat d'aquest servei ha estat molt destacada, i ha assumit des de la seva creació una dinàmica cada vegada més coherent i una major capacitat d'actuació. Una de les seves iniciatives més destacades és la Universitat Oberta de Majors (UOM), experiència d'estudis superiors per a persones majors que ha tengut una important resposta, amb 800 alumnes majors, i una molt bona valoració per part dels alumnes i als congressos estatals i internacionals als quals s'ha presentat.

S'ha creat també la Fundació General de la Universitat, per intentar desenvolupar els serveis de caire esportiu i els serveis de residència i per poder constituir alguns patronats específics, com el patronat de la Coral Universitat, per intentar incentivar al màxim la participació d'elements de la societat civil. Les instal·lacions esportives, especialment, han desenvolupat una oferta que no ha deixat de créixer en activitats, en participació i en acceptació, per part de la comunitat universitària, però també de ciutadans externs a la universitat.

També s'ha de valorar l'aplicació de la política d'universitat solidària, amb l'aplicació del 0,7% dels recursos propis de la Universitat, així com amb la participació mitjançant activitats formatives als organismes de cooperació internacional.

I, finalment la Fundació Universitat-Empresa de les Illes Balears (FUEIB), com un element complementari de la gestió directa, ha intentat desenvolupar el lligam entre universitat i necessitats empresarials, bàsicament necessitats de formació i de prestació de serveis.

3.7.6. ADMINISTRACIÓ I SERVEIS

S'ha fet un pla de modernització administrativa, aquest pla ha contemplat diferents línies, com ara la descentralització. Cada centre i edifici té un administrador, un delegat del gerent que té la responsabilitat del seguiment diari des del punt de vista econòmic, de personal i de gestió de l'edifici.

Una de les actuacions més destacades, en aquest sentit, és el desenvolupament de contractes-programa interns, per impulsar la cultura d'eficiència dins dels serveis, s'ha començat per dos serveis fonamentals: el Servei de Biblioteques i Documentació i el Servei de Publicacions. El plantejament del vicerectorat de Planificació Econòmicoadministrativa és incentivar pressupostàriament aquests dos serveis si assoleixen uns determinats objectius. Justament, al llarg del curs 2000-2001, el Servei de Biblioteques i Documentació va realitzar la seva avaluació, per a la qual comptà amb un comitè d'avaluació intern i un comitè d'avaluació extern. Els resultats varen ser positius i mostraren que l'acceptació dels seus serveis i la seva qualitat eren reconegudes, especialment per la millora que havien tingut els darrers anys; encara que també s'hi va constatar la dotació insuficient de personal i la necessària millora que se n'havia de fer (professionalització, estabilitat laboral, etc.).

Des del punt de vista de gestió també és remarcable la millora de la consciència mediambiental a la UIB, constatada a partir del codi mediambiental i del desenvolupament de l'ecoauditoria. Igualment és remarcable el control dels serveis contractats, és a dir, el seguiment del compliment de les condicions contractuals, mitjançant avaluació directa i indirecta, aquesta darrera a partir de bústies perquè els usuaris, siguin professors, alumnes o personal d'administració puguin fer conèixer el seu grau de satisfacció i les seves queixes o suggeriments. El que no és tan clar és què es fa amb les queixes, alguns canvis han estat relacionats amb aquestes avaluacions, com ara la diversificació dels contractistes dels serveis de cafeteria i menjadors de la UIB, però altres queixes aparentment no han rebut l'atenció suficient, tal com expressen a les enquestes el professorat i l'alumnat. Tal vegada s'hauria de millorar la política informativa interna, per mostrar com es millora la gestió i els resultats dels serveis propis i dels contractats.

Una eina fonamental de la millora és la formació del personal, desenvolupada d'acord amb un pla de formació, tant del personal d'administració i servei, com del PDI. Aquesta formació rep bones valoracions per part dels participants, però cal fer una avaluació dels resultats obtinguts, possiblement una avaluació diferida i observar al llarg del temps com s'apliquen els coneixements adquirits.

Cal tenir presents algunes altres accions de millora com són la creació del servei de salut laboral i prevenció, tal com marca la normativa vigent. Igualment s'ha fet una avaluació de riscos per edificis, en què s'ha prestat atenció sobretot a aquells edificis on hi ha laboratoris que tenen manipulació de substàncies o maquinària d'una certa perillositat, s'han fet plans d'actuació i s'ha constituït el comitè de seguretat i salut. En aquest tema encara s'ha de millorar molt per desenvolupar avaluacions no només dels riscos sinó també per fer avaluacions de la qualitat de les instal·lacions (sonoritat, ergonomia, llum, etc.)

3.7.7. PRESSUPOST I FINANÇAMENT. DOTACIONS ACTUALS.

El pressupost del 2001 era de 10.649 milions de pessetes amb uns ingressos en els quals l'11,66% representa taxes públiques i el 49,22% correspon al que aporta el Govern de les Illes Balears a la universitat. La resta són transferències de capital originades, o bé pels dits serveis derivats de l'article 11, o bé pels projectes d'investigació. Les despeses es distribueixen en un 48,02% de personal, despeses en béns corrents i serveis un 16,62% i les inversions reals un 33,99%. Aquest darrer capítol d'inversions és l'únic que ha augmentat, per passar d'un 29,44% el 2000 al nivell del 2001 (+4,55%). Per interpretar aquestes dades i les relatives a l'increment pressupostari s'han de considerar dos indicadors que són, per una part, que l'equilibri pressupostari s'ha aconseguit amb un grau d'endeutament mínim; per altra part, també cal tenir present la contenció en la despesa ja que l'augment de la despesa corrent a la UIB, entre el 2000 i el 2001 no ha superat el 4% en un context en què la mitjana espanyola s'incrementà un 23%. Això, segons dades de la CRUE (Conferència de Rectors d'Universitats Espanyoles), situa la UIB com a paradigma d'universitat on la despesa és bastant equilibrada.

L'augment de les inversions s'han concentrat a l'edifici interfacultatiu creat com a aulari per intentar donar resposta a la massificació d'alguns estudis i que va entrar en funcionament el curs 2001-2002 i a l'edifici de dret i econòmiques (projecte de 2.500 milions de pessetes), les obres d'aquest gran edifici estan bastant avançades, però serà difícil que comenci a funcionar abans del 2003.

S'ha de reconèixer la millora de finançament; gràcies a l'esforç que ha fet el Govern de les Illes Balears per intentar a poc a poc equilibrar el pressupost de la UIB, que era un dels més deficients entre les universitats de les seves dimensions (l'anomenat "grup 7"). L'evolució del pressupost es pot veure al quadre III-73.

QUADRE III-73.

Dades pressupostàries UIB, 1998-2001

	1998	1999	2000	2001
Pressupost total (milions de ptes.)	7.505	8.721	9.336	10.649
Evolució pressupost (1998: base 100)	100%	116,20%	124,39%	141,89%
Nombre alumnes (1r, 2n i 3r cicle)	14.878	13.462	13.343	12.925
Transferència nominativa per estudiant (ptes.)	269.122	323.429	351.045	394.844

Font: Indicadors institucionals de la UIB, Pressupost 2002.

Com es pot observar al quadre 33, l'augment del pressupost és considerable, per sobre d'altres universitats del grup 7, com per exemple la Universitat de Saragossa. La UIB té una transferència nominativa per estudiant de 2.321 €, mentre la Universitat de Saragossa disposa de 2.287 €. En qualsevol cas, segons el recent informe *La Universidad española en cifras*, la UIB comparativament se situa per sota de la mitjana de l'Estat en finançament amb relació al producte interior brut. Això permet afirmar que

encara s'ha d'augmentar la dotació pressupostària de la universitat, per facilitar el manteniment d'acceptables nivells de competitivitat pel que fa a la qualitat de la docència i a la investigació. El finançament no és el factor principal ni una condició suficient per millorar la qualitat, com és fàcil d'entendre, però una bona dotació econòmica sí que és una condició necessària per aconseguir bons nivells de qualitat.

Aquest increment s'ha dedicat a cobrir les despeses de capítol 1 (personal), per garantir el compliment dels requisits derivats del document de plantilles, que el que feia era equilibrar els departaments, a la vegada que s'intentava millorar l'oferta d'optativitat i l'oferta de pràctiques. Això significava un augment, evidentment, del capítol 1, però no necessàriament un augment d'altres despeses, d'altres inversions. Igualment s'han millorat les inversions en instal·lacions i en dotacions.

La distribució de la despesa per programes és indicativa d'una gestió econòmica bastant coherent i correcta. Les dades generals figuren al quadre III-74.

QUADRE III-74.

Distribució de despeses per programes 2001				
Ensenyaments universitaris	Recerca i desenvolupament	Serveis a la comunitat universitària	Projecció externa de la UIB	Gestió universitària
52,25%	33,92%	1,80%	2,23%	9,80%

Font: UIB 2001, Estadística i indicadors.

Com es pot observar, al marge de les despeses als ensenyaments, hi ha una clara aposta per incentivar i millorar la investigació: dotar de millors equipaments de laboratori, millor infraestructura de recerca, millor suport fins i tot també de personal per a investigació, la qual cosa explica que els professors de la UIB se situïn entre els deu primers llocs pel que fa a la captació de recursos externs.

3.7.8. RELACIONS INTERNACIONALS

Un dels reptes de la UIB, en un context universitari cada vegada més obert, és la millora de la internacionalització de la universitat. Hi ha convenis d'intercanvi amb més de cent universitats i centres de recerca internacionals, i durant el curs 2000-2001 això ha possibilitat que 112 estudiants hagin gaudit d'una beca Erasmus, per sortir a universitats europees; 3 estudiants ho han pogut fer a Amèrica llatina dins del programa de cooperació interuniversitària de l'Agència Espanyola de Cooperació Iberoamericana; i 6 alumnes llatinoamericans estudien a la UIB. A més, 10 professors de diferents universitats llatinoamericanes s'han acollit al programa de professors visitants.

Finalment es poden valorar com a part de la internacionalització, els articles publicats a revistes internacionals. Abans s'han considerat tots els articles, però si només es

consideren els publicats a revistes internacionals, les dades són les que reflecteixen el quadre III-75.

QUADRE III-75.

Articles internacionals. 2001

Articles internacionals	
Biologia ambiental	32
Biologia fonamental i c. de la salut	23
Ciències de l'educació	2
C. històriques i t. de les arts	1
C. matemàtiques i informàtica	16
Ciències de la Terra	9
Dret privat	3
Dret públic	0
Economia i empresa	12
Filologia catalana i l. general	11
Filologia espanyola, moderna i llatina	8
Filosofia	7
Física	105
Infermeria	2
Psicologia	7
Química	53
TOTAL	291

Font: UIB 2001, *Estadística i indicadors*.

Ja hem comentat la desigualtat entre les diferents disciplines presents a la UIB, en qualsevol cas s'observa a les publicacions internacionals una acceptable presència d'alguns departaments, com ara els de Física, Química, Biologia ambiental i Biologia fonamental, Matemàtiques i alguns altres. Cal tenir present que a algunes disciplines les comunitats científiques són d'àmbit més local, mentre a altres només té sentit la publicació a àmbits internacionals.

3.7.9. EVOLUCIÓ FUTURA DE LA DEMANDA I L'OFERTA UNIVERSITÀRIA A LES ILLES BALEARS

El volum de població marca els límits dels alumnes potencials de la Universitat⁹⁶. És així que les projeccions demogràfiques indiquen que en els propers quinquennis es reduirà

⁹⁶ Malgrat que l'actual legislació faciliti una major mobilitat dels estudiants entre universitat ubicades a comunitats autònomes distintes a la de procedència.

el nombre de persones joves residents a les Illes que estiguin en edat de cursar estudis universitaris (18-23). Per al 2006 es preveu un decrem⁹⁷ de gairebé el 15% respecte del 2001, i s'accentuarà el descens fins a arribar a un 24% de pèrdua el 2011, per passar a recuperar població el 2016 i 2021.

Ara bé, si només es tenen en compte aquestes xifres podem caure en una interpretació plana de la realitat. Actualment es produeixen tendències socials que ajuden a dimensionar els efectes del decreixement demogràfic del grup de potencials alumnes. Aquestes tendències es poden agrupar fonamentalment en dos grans grups categoritzats segons els seus efectes sobre la població i sobre l'oferta de la UIB. Per una part es donen processos d'extensió de la demanda d'estudis universitaris, per l'altra, es produeix una intensificació de la demanda de formació universitària.

La taxa bruta d'estudiants universitaris s'ha incrementat en els darrers anys i és previsible que ho continuï fent i, a més, es produeix un increment significatiu d'aquelles situacions que combinen estudis universitaris i treball. És a dir, es donen dos processos diferenciats que permeten preveure un increment de l'extensió de la demanda d'estudis universitaris:

a) S'incrementa el percentatge de joves que cursen estudis universitaris. En els darrers deu anys la taxa bruta d'estudis universitaris⁹⁸ ha passat del 28,63% al 40,73% per al conjunt de l'Estat. Aquest increment es deu a dos factors clarament interrelacionats; per una part, les empreses demanen mà d'obra més qualificada i, per l'altra, a la dècada dels noranta s'han enregistrat elevades taxes d'atur entre la població més jove, de tal manera que l'ensenyament universitari s'ha plantejat com una situació d'espera estratègica per a una millor entrada al mercat de treball.

b) S'incrementa el nombre de persones que combinen estudis i treball. Les característiques específiques del sistema productiu de la comunitat autònoma tenen efectes contradictoris vers la demanda d'estudis universitaris. Si bé es genera un elevat grau d'abandonament d'itineraris formatius, ja que l'oferta de treball és molt dinàmica i atractiva a curt termini per als joves; també és cert que l'estacionalitat de l'activitat productiva, amb el que això suposa de discontinuïtat en l'activitat laboral, permet combinar amb major facilitat els estudis i el treball.

Pel que fa a la intensificació de la demanda, és a dir, la situació en què un titulat universitari⁹⁹, per raons laborals o de formació no productiva, demanda noves titulacions, bé sigui per aprofundir en les seves capacitats professionals (diplomats que demanen titulacions de grau superior de la mateixa branca, demandes de formació de postgrau, demandes de programes de tercer cicle), o bé per completar la seva formació per altres motius, també augmenta.

⁹⁷ El grup d'edat de referència, en aquest cas, és el de 20 a 24 anys.

⁹⁸ Relació en percentatge entre els estudiants universitaris de qualsevol edat i el total de població de 18 a 23 anys. No es tenen en compte els estudiants de tercer cicle.

⁹⁹ Els darrers cursos 1998-2001, entre un 3,3% i un 3,5% dels admesos al curs accedien a la UIB com a titulats universitaris.

La intensificació vinculada a la capacitació professional està condicionada per les actuals exigències de formació continuada per part de les empreses. Això fa que el període formatiu ja no es consideri com una fase limitada en la vida professional, sinó que s'estengui al llarg de tota la vida professional. En aquest sentit, la major incidència es tradueix en demanda de cursos d'especialització.

Aquestes tendències, en tot cas, poden amortir parcialment la reducció demogràfica del nombre potencial d'alumnes de la UIB. No s'ha d'esperar que la taxa d'estudiants universitaris s'incrementi en 15 punts, però sí que es pot aspirar a accedir al nivell de la mitjana estatal, la qual cosa suposaria un increment de 10 punts en la taxa d'estudiants universitaris. Aquest increment passa per reduir les actuals taxes d'abandonament dels estudis secundaris, que se situen 6 punts per sobre de la mitjana estatal. Estimar quina pot ser l'aportació dels processos d'intensificació de la demanda és més difícil i depèn en major grau de les polítiques de gestió de la mà d'obra de les empreses establertes a la comunitat autònoma.

3.8. CONSIDERACIONS I SUGGERIMENTS SOBRE L'EDUCACIÓ, LA FORMACIÓ I L'ENSENYAMENT A LES ILLES BALEARS

L'estat de l'educació a les Illes Balears, al començament del segle XXI, presenta unes característiques que deriven de diverses situacions històriques i actuals. Així cal assenyalar que a les Illes Balears la presència de l'escola privada de caràcter religiós, sobretot a les zones urbanes, és un tret prou significatiu; a més l'educació a les nostres illes no ha estat històricament un element de gran preocupació per part dels poders públics ni dels dirigents econòmics i empresarials; l'existència d'importants taxes d'analfabetisme, l'absència d'indústries que necessitin de qualificacions professionals específiques o la manca d'una tradició universitària sòlida, són altres aspectes que caracteritzen la situació del sistema educatiu formal a la comunitat autònoma de les Illes Balears. I tot això es tradueix en l'existència d'unes taxes d'escolarització en els diversos nivells d'educació postobligatòria que no es corresponen amb les taxes de creixement econòmic ni amb les característiques d'una societat desenvolupada. I a tot això s'han d'afegir, a més, els importants reptes que el segle XXI suposa i que impliquen el sistema educatiu de les Illes Balears.

Tanmateix classificarem aquestes consideracions i suggeriments, en dos grans apartats: en el primer s'hi realitzaran unes consideracions generals sobre els trets més significatius del sistema educatiu de les Illes Balears i en el segon apartat es realitzaran unes consideracions i unes propostes específiques d'acord als diversos nivells generals del sistema escolar de les Balears.

Així a l'apartat general els suggeriments i les consideracions més significatives són les següents:

1. Des de la recepció de les transferències educatives a finals de la passada legis-

latura s'ha constatat que no hi va haver una planificació seriosa i rigorosa en termes d'infraestructures educatives i de les polítiques a dur a terme en els diversos camps i nivells educatius, d'inversions educatives, etc. A més no es va realitzar un estudi seriós sobre el que implicava la transferència educativa, tant des de la perspectiva de les mancances existents, com de les necessitats de futur. En aquest sentit, s'ha d'assenyalar que durant la present legislatura s'ha produït una desviació econòmica entre el que s'ha rebut i el que es gasta, de més de 60 milions d'euros. Aquest dèficit s'agreuja si tenim en compte, per una part, el mal finançament econòmic que té la nostra comunitat autònoma, i per altra part, el fet de l'increment del nombre d'alumnes escolaritzats a determinats nivells i zones, com a conseqüència fonamentalment de la immigració i de la mateixa aplicació de la LOGSE.

2. Lligat al punt anterior s'ha d'assenyalar que així i tot, el percentatge del PIB que es dedica a educació a les Illes Balears es troba per sota dels criteris que se segueixen a la UE i a l'OCDE. S'ha de tenir en compte, en aquest sentit, que no només partim d'una situació amb importants problemes estructurals en el sistema educatiu de les Illes Balears, sinó també que els reptes i els desafiaments del futur necessiten d'inversió, entre d'altres, en infraestructura, en implementació de noves tecnologies, en formació del docent, en aplicació del principi de diversitat educativa, etc. En qualsevol cas s'ha de considerar que tot i que resulta difícil que la inversió en educació a la UIB, d'acord amb el PIB regional, assoleixi els percentatges que es recomanen, si es té en compte la relació del producte interior brut amb el pressupost de la comunitat autònoma, és evident que cal incrementar les partides destinades a l'educació universitària i no universitària, d'acord amb les necessitats i demandes de la societat balear, de present i de futur.

3. Tot i que en algunes comunitats autònomes espanyoles es constata una disminució progressiva en el nombre d'estudiants escolaritzats en els nivells obligatoris, a les Illes Balears, d'acord amb les dades d'escolarització, i fonamentalment a causa de la immigració, s'ha de continuar amb la construcció de centres educatius, especialment als municipis de Palma, Marratxí, Calvià i zones costaneres i també a Eivissa. En aquest context cal assenyalar que l'actual administració autònoma, i durant la present legislatura, inverteix més de 60 milions d'euros en la construcció i reformes de centres escolars. Aquest esforç inversor, que no té cap suport ni col·laboració del Govern central, s'haurà de seguir realitzant a la propera legislatura, amb l'objectiu de tenir una oferta de places públiques que doni resposta a les demandes educatives.

4. Un altre element clau del sistema, i un dels reptes més importants del sistema educatiu a aconseguir, és l'augment del nivell d'escolarització de la població de les Illes Balears, tant en termes de rendiment escolar com en termes de nivell educatiu. Pel que fa a aquesta darrera qüestió, s'ha de tenir en compte que a causa del poder d'atracció i de la importància del mercat de treball, tenim una de les taxes més baixes de l'Estat espanyol d'alumnes escolaritzats tant a batxillerat, formació professional mitjana i superior com als estudis universitaris. I aquest és un tema fonamental si es pretén que la societat de les Illes Balears no només pugui donar resposta als reptes del futur i a la major competitivitat econòmica i professional, sinó també que sigui capaç d'aconseguir una societat més cohesionada socialment i culturalment.

5. Així doncs, el futur de la societat de les Illes Balears necessita, si tenim en compte els baixos nivells de qualificació professional i la lliure circulació de treballadors en el si de la Unió Europea, dur a terme un acord social que faci de la formació professional un instrument eficaç des del punt de vista econòmic i professional. Per a la millora de la productivitat econòmica de les Illes Balears i per a la consecució d'una societat cohesionada, cal escolaritzar i professionalitzar més els ciutadans i les ciutadanes de les Illes Balears. Dins d'aquest mateix context, la societat de les Illes haurà de fer un esforç complementari per a la consolidació del sistema universitari de les Illes Balears. Resulta una paradoxa el fet que a les Illes Balears, que tenen el PIB més alt de tot l'estat, tinguin també una de les taxes universitàries d'estudiants més baixes. Aquesta contradicció pot tenir efectes molt negatius per al futur de les Illes Balears.

En el segon apartat sobre consideracions i suggeriments específics, amb relació als diversos nivells del sistema escolar de les Balears, podem assenyalar els següents:

1. Una qüestió que resulta nova per afrontar per part del sistema educatiu de les Illes Balears -i que afecta fonamentalment les escoles públiques- es refereix a la integració d'immigrants. S'ha de tenir en compte que a les Illes Balears es reben sol·licituds d'escolarització al llarg de tot el curs escolar (més de mil l'any passat, en tots els nivells educatius). Aquesta realitat implica donar resposta a la realització de programes d'acollida, implementació de programes d'integració escolar dins les aules. Així mateix, també implica tenir en compte la distribució equitativa d'aquesta població entre l'escola pública i l'escola concertada. No hi ha cap dubte que la forma com es resolgui a nivell escolar la integració d'aquesta nova onada d'immigrants afectarà el conjunt de la societat de les Illes Balears, a nivell econòmic, social, cultural i lingüístic.

2. Un aspecte que si bé no presenta problemes significatius en el moment actual, pot plantejar en el futur alguna contradicció important en el sistema, és la relació entre l'escola pública i l'escola concertada, finançada amb fons públics. Efectivament, en aquest sentit, caldrà, per una part, que les escoles públiques donin, cada vegada més, serveis complementaris per als escolars i les seves famílies (acollida als matins, menjador escolar, serveis extraescolars, etc.) i per l'altra que s'impedeixi una segregació escolar i social, lligada a l'escolarització d'infants de diferents característiques entre les dues xarxes escolars. A més, i des d'aquesta mateixa perspectiva és important que l'escola pública defineixi, des de l'educació infantil fins a l'educació postobligatòria, una continuïtat lògica i coherent, en termes de projecte educatiu. Es tracta de treballar en la planificació integral de les dues xarxes educatives per tal d'aconseguir el màxim d'eficàcia educativa i social.

3. Un repte al qual caldrà donar una resposta en els propers anys a les Illes Balears és l'escolarització d'infants de 0 a 3 anys. S'ha de tenir en compte que, tant la mateixa evolució de la societat com la incorporació de la dona al mercat laboral, la conciliació de la vida familiar i laboral, etc., obligaran les administracions públiques a dur a terme una política educativa adreçada a aquest tram d'edat tan important, tant en termes educatius com de compensació sociocultural.

4. Un altre dels temes que s'ha de continuar treballant de forma rigorosa i adequada és l'ús de la llengua catalana al sistema educatiu. Es tracta de fer ús del català no només com a element de normalització, sinó també com a element de cohesió social i cultural. L'articulació social de la comunitat autònoma de les Illes Balears necessita evitar els conflictes lingüístics i apostar per un procés de convivència lingüística que possibiliti tant la normalització del català escolarment i socialment, com la consecució d'una societat que faci del multilingüisme i de la interculturalitat un element positiu i de riquesa.

5. Un aspecte que, si bé no és característic de les Illes Balears, necessita d'una atenció preferent en els diversos nivells -taxes d'escolarització, paper de la iniciativa pública i de la concertada, currículums educatius, rendiment escolar, convivència escolar, organització, etc.-, és l'educació secundària obligatòria i postobligatòria. Es tracta d'una qüestió clau per les conseqüències que pot tenir la resolució de la problemàtica d'aquest nivell educatiu des de la perspectiva de la inserció en el mercat de treball, de la cohesió social, de la seva sortida cap els estudis universitaris, etc. Fins i tot, en aquest mateix nivell educatiu, cal plantejar d'una altra manera la formació inicial i la contínua del professorat; una formació que ha d'anar dirigida més cap a aspectes socioeducatius i psicopedagògics.

6. Un aspecte que caldrà analitzar profundament és, sens dubte, l'impacte de la denominada Llei de qualitat sobre el sistema educatiu de les Illes Balears. Tot i que no és el moment de fer una anàlisi d'aquest projecte de llei i de les seves conseqüències, resulta evident que l'aplicació d'aquesta reforma educativa pot tenir importants efectes, tant des de la perspectiva de la consecució d'increments del nivell educatiu, com des de la perspectiva de processos d'exclusió i de segregació escolar i social. A més, la forma com s'apliqui aquesta llei, també, pot ser molt important pel que fa a les relacions entre l'escola pública i l'escola concertada. Es tracta d'un tema transcendent que caldrà seguir analitzant de forma progressiva i rigorosa.

7. Tot i que al llarg de l'apartat corresponent s'ha fet una anàlisi sobre la formació professional, és evident que per a un més ampli coneixement de la formació professional a la comunitat autònoma de les Illes Balears, caldria aprofundir en qüestions del tot imprescindibles que complementarien aquesta anàlisi. Queden aspectes pendents de revisió com ara és fer una avaluació més detallada sobre els mitjans educatius disponibles. Un dels indicadors de qualitat de l'ensenyament professional té a veure amb els mitjans educatius i professorat especialitzat existents, que han de ser suficients. Caldria valorar si es donen les condicions òptimes respecte dels recursos humans i mitjans educatius en general. Quant a aquest tema seria interessant comptar amb indicadors subjektius i arribar a valorar nivells de satisfacció per part dels responsables, professors, alumnes i la resta d'agents implicats. En aquest sentit hem d'assenyalar el següent:

A. Seria convenient valorar els objectius assolits des de la constitució d'espais de coordinació entre els agents implicats en la formació professional. Per exemple podríem aprofundir en les relacions establertes entre centres educatius i centres de pràctiques, el tipus de projectes que es duen a terme, el seu funcionament i resultats, el nivell de satisfacció etc.

B. Caldria fer una avaluació sobre l'èxit escolar a la formació professional, així com del grau d'inserció laboral. També restaria per fer una anàlisi de gènere sobre les diferències existents entre les opcions formatives que es trien i la relació existent amb la major o menor facilitat d'incorporació al mercat laboral.

C. Dit això, i tot partint d'aquesta valoració incipient de la formació professional a la comunitat autònoma de les Illes Balears, consideram adient destacar les oportunitats que es presenten: fonamentalment a nivell de legislació autonòmica consideram que el moment actual és òptim ja que facilita vies per millorar la qualitat de la formació professional; basta comprovar les passes que a nivell tècnic es donen en aquest sentit. Tot i així volem comentar una sèrie d'elements de feblesa que s'han de tenir presents i que s'assenyalen a continuació.

a. La taxa d'escolarització en l'ensenyament no obligatori -com s'ha dit en diversos apartats- és de les més baixes de l'Estat. Si consideram la importància de l'educació postobligatòria per a l'adquisició de competències i de desenvolupament de les capacitats de l'alumnat, podem afirmar que les Balears en aquest sentit es troba en una situació deficitària. La baixa taxa d'escolarització en formació professional pot repercutir en el nivell de formació de la població en un futur i contribuir a minvar la qualificació i competència dels recursos humans.

b. Una de les característiques més remarcables del sistema educatiu de l'Estat espanyol respecte de la majoria dels estats de la Unió Europea és el protagonisme de l'oferta privada, en la seva majoria sota el règim de concert educatiu¹⁰⁰. Hem destacat anteriorment una tendència molt accentuada en aquest sentit a la nostra comunitat autònoma. La gestió privada a les Balears es troba per damunt de la mitjana de l'Estat espanyol, però també és de les més baixes quant a l'oferta de formació professional.

c. El finançament públic suficient en formació professional i en educació en general garanteix un adequat tractament de les desigualtats i facilita una formació oberta i igual per a tothom. El pes excessiu de la formació professional i dels programes de garantia social sobre el sistema públic evidencia la distància existent entre l'ensenyament públic i el privat i entre els objectius de cada un d'aquests subsistemes.

d. Les taxes d'escolarització relativa dels alumnes immigrants als centres privats de formació professional són pràcticament inexistents. És aquesta una dada interessant que evidencia un cert tipus de desigualtat. És necessari garantir que totes les persones puguin gaudir dels recursos educatius necessaris per al seu desenvolupament personal i per a una integració social real. Donat que el fet migratori determina en part la nostra realitat social i educativa, és convenient tenir presents les dificultats que es presenten, així com els canvis necessaris que s'han de fer, sempre continuant amb la col·laboració amb institucions i entitats socials, per donar resposta a aquesta nova realitat.

8. L'educació d'adults a les Illes Balears presenta una realitat diversa i dispersa, des de la perspectiva del perfil del seu alumnat i de la seva problemàtica i s'hi ha de tenir en

¹⁰⁰Informe España 2002. Fundació Encuentro (pàg. 392-393).

compte la realitat de l'analfabetisme real i funcional de les Illes i els dèficits de capacitat professional i de nivell cultural. L'anàlisi, doncs, d'aquesta realitat, les tendències que es plantegen a nivell d'Europa sobre l'aprenentatge al llarg de la vida, les demandes i les necessitats de la societat de les Illes Balears obliguen, per una part, a repensar la tradicional educació d'adults i, per l'altra, a organitzar-la i reglamentar-la des d'uns altres paràmetres. En aquest sentit, i d'acord amb l'anàlisi realitzada, podem assenyalar una sèrie de conclusions i de propostes:

a) Cal redefinir de forma progressiva, però clara, la nova concepció de l'educació d'adults en el context de l'aprenentatge al llarg de tota la vida i de les noves necessitats educatives emergents d'una societat en canvi.

b) Cal dur a terme una nova organització legal de l'educació d'adults a la comunitat autònoma de les Illes Balears, com a primera passa per poder reorganitzar aquest sector educatiu.

c) Caldrà dur a terme, d'acord amb aquesta nova regulació legal, un mapa de necessitats i una proposta de recursos que donin resposta als objectius que s'han d'aconseguir.

d) És necessari potenciar la col·laboració entre la Conselleria d'Educació i altres administracions públiques amb competències en la formació d'adults, com són les administracions locals i en especial la Conselleria de Treball, per tal de donar un servei el més adient possible tot tenint en compte les característiques del mercat laboral i les característiques dels grups o sectors socials amb carències i necessitats de formació bàsica o amb dificultats per a la inserció laboral. En aquest mateix context de col·laboració, cal integrar-hi la Universitat de les Illes Balears, tot tenint en compte les diverses iniciatives existents a la Universitat Oberta, de la Universitat Oberta per a Majors o a altres accions de caire sociocultural.

e) Facilitar i promoure l'educació de les persones adultes amb la presentació de programes educatius personalitzats mitjançant la utilització de les noves tecnologies de la informació i de la comunicació: educació presencial, educació a distància i educació informatitzada.

9. Encara que les ensenyances de règim especial no tenen una gran importància en xifres a les Illes Balears, malgrat els processos de canvi que es perceben de cada vegada d'una forma més evident, s'ha d'assenyalar que ens trobam davant una sèrie d'iniciatives que podran donar una nova realitat a aquest tipus d'ensenyament. En aquest sentit existeix la necessitat de consolidar el Conservatori Superior de Música de les Illes Balears cap a una millora de la seva qualitat musical, d'estendre les escoles d'idiomes arreu de totes les Illes i pobles de Mallorca, per la qual cosa s'hauran d'optimitzar les infraestructures i els recursos humans existents, i reorganitzar i impulsar definitivament els altres ensenyaments de règim especial, etc. En qualsevol cas, resulta evident la necessitat de resituar aquest tipus d'ensenyament en el marc del sistema educatiu no universitari i universitari i de seguir impulsant aquest tipus d'ensenyament, tant per raons professionals i acadèmiques, com culturals i socials. Tanmateix, l'esforç recau amb relació a aquests ensenyaments fonamentalment sobre la iniciativa pública autònoma.

10. La valoració sintètica de la Universitat de les Illes Balears mostra una universitat de dimensions reduïdes, però amb una bona capacitat de recerca i una acceptable gestió dels recursos. No disposam de dades per poder valorar la qualitat de la docència, però els titulats de la UIB tenen una bona capacitat d'inserció laboral. Així doncs, i d'acord amb l'anàlisi realitzada, cal tenir en compte les següents actuacions:

a) Els reptes oberts, com ara la resposta a les noves necessitats formatives, el seu paper a la dinàmica sociocultural de la comunitat autònoma, la presència a les illes menors, la seva posició internacional o l'ambientalització del campus, tots aquests reptes són en procés de millora. La renovació dels estatuts de la universitat i dels òrgans de Govern, previstos per la LOU, no han de posar en perill aquests processos, ans al contrari, els han d'impulsar decididament.

b) El repte de la qualitat a la situació actual, amb un canvi legal d'imprevisibles conseqüències, s'ha abordat des de la realització d'un Pla estratègic que defineix un ampli conjunt d'objectius estratègics. Els resultats del pla depenen de molts de factors i s'observaran en els propers anys.

c) Per la seva banda, des del Govern de les Illes caldria continuar potenciant la universitat pública com l'única capaç de donar resposta a aquestes demandes perquè prioritza l'interès de la societat per sobre d'interessos privats, i revalorar la imatge pública de la UIB. Igualment s'haurien de plantejar els següents reptes, a través d'una col·laboració institucional entre l'Administració autonòmica, la societat de les Illes, a través del Consell Social, i la comunitat universitària:

-Contribuir a la creació d'un espai comú europeu d'educació superior i impulsar l'aplicació de les propostes de la Declaració de Bolònia.

-Facilitar l'ampliació de l'oferta formativa, com s'ha fet en aquests darrers anys; i vetllar per la millora de la qualitat en els diferents àmbits d'activitat de la universitat.

-Millorar el finançament de la UIB per arribar als nivells mitjans de l'Estat. Desenvolupar un model de finançament suficient i equitatiu que ens situï en els nivells del nostre entorn: passar de l'1,1% del PIB a l'1,6 % del PIB en despesa pública per a educació superior.

-Continuar el millorament i dignificació salarial. A més d'atendre les demandes del PDI i del PAS per configurar una carrera acadèmica i administrativa, respectivament. Crear mecanismes de selecció per al personal contractat que preveu la LOU que compleixin els requisits de publicitat, mèrit i capacitat, tot respectant el dret de la universitat a triar el seu personal, un dels criteris bàsics de l'autonomia universitària.

-En R+D, augmentar fins al 0,9% del PIB l'actual 0,55%.

-Articular mecanismes vàlids d'avaluació i millora de la qualitat de la tasca docent i investigadora, perquè no siguin només controladors o classificadors sinó que donin facilitats per al millorament. Aquest repte, almenys en part, es pot desenvolupar, tot donant suport a la recent creada Agència de la Qualitat Universitària de les Illes Balears.

d) No obstant aquestes mesures de caire estructural universitari, resulta evident que la UIB, en el marc de les reformes normatives internes i en el context de la construcció de l'espai universitari europeu i la progressiva competència entre universitats, haurà de dur a terme importants canvis a nivell organitzatiu, a nivell de docència, a nivell de recerca o a nivell de difusió cultural i social, que possibilitin una millor situació de la UIB amb relació a la resta de les universitats espanyoles i europees, de forma fonamental.

e) Tot respectant l'actual model de Govern d'autonomia col·legiada, fer propostes que racionalitzin i millorin l'eficàcia de la gestió i que augmentin la qualitat de la representació en els òrgans de participació.